

84(2=632.1)6  
A285

АРЖАН АДАРОВ



КҮНГЕ  
ЈУУК  
ЈЕД

587

**Туулу Алтайдын'  
бичиктер чыгарар  
издательствозы  
1963**



Armen Agapov

С (Ал) 2  
А 28

АРЖАН АДАРОВ



21989-43.  
58612

/ЎЛГЕРЛЕР/

~~ШЕБАЛИНСКИЙ АЙМАК  
• БИБЛИОТЕКА~~

Шуулу Алтайдын бичиктер  
чыгарар издательствозы  
Торно-Алтайск-1963 j

M 571

84(2=Алг)-5

~~Стан 2~~

A-285

84(2-632.1)6-5  
A 285

с (Алг)

Турукчы  
И. И. Ортонулов

и 571

Горно-Алтайская  
областная библиотека  
им. М. И. Калашникова

ЛЕНИН  
КҮНДИ  
КӨДҮРЕТ



Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The characters are faint and difficult to decipher, but appear to be arranged in several lines.





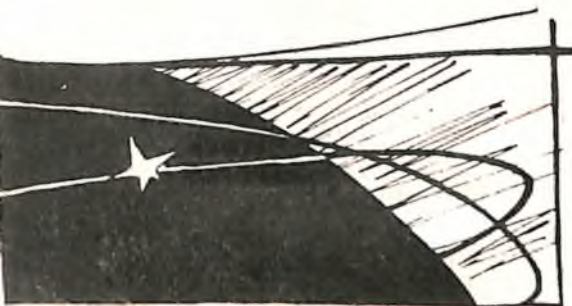
## ЛЕНИН КҮНДИ КӨДҮРЕТ

**К**ажы ла күн, кажы ла күн  
Памятниктиг јанына келедим.  
Кырлардан чыгып келген күнди  
Ленин көдүрүп туру деп көрөдим.

Көк айаска көдүргөн колында  
Күнниг чогын ууштап алгандый.  
Бу күнди өрө көдүрүп,  
Телекейди Ленин жарыдып тургандый.

Чаңкыр тегериде бу ырысту күн  
Озодо албатыма көрүнбес болгон.





## ЛЕНИН КҮНДИ КӨДҮРЕТ

**К**ажы ла күн, кажы ла күн  
Памятниктин жанына келедим.  
Кырлардан чыгып келген күнди  
Ленин көдүрүп туру деп көрдөм.

Көк айаска көдүргөн колында  
Күннинг чогын ууштап алгандый.  
Бу күнди өрө көдүрүп,  
Телекейди Ленин жарыдып тургандый.

Чаңкыр тегериде бу ырысту күн  
Озодо албатыма көрүнбес болгон.

Көңкөрө жыгылганча иштеген улус  
Өрө көрүп, күнди көрбөгөн.

Бу менин кичинек городымда  
Төс площадьта Ленин туру.  
Онын учун городым меге  
Кандый да улу городтон кару.

Кажы ла күн ишке браадала,  
Памятниктин жанында токтойдум.  
Чыгып клееткен чокту күнди  
Ленин көдүрип тургандый бодойдум.

Чындап та, Ленин күйдүргөн  
Күннинг алдында ырысту жүрүм.  
Ленин эмес болгон болзо,  
Тенериде күнди көрбөс эдим!

## ГРИМАУ

*Испаниянын Коммунистический  
партиязынын Төс Комитединин  
качызын нөкөр Хулиан Гримауны  
Франконун кижии өлтүрөөчилери  
кыйнап өлтүрүп салгандар.*

Гримаунын жүрегин үскен ок  
Менин жүрегимди өткөндий билдирет.  
Өлтүрөөчи ойто ло мылтыгын октоп,  
Коммунисттин жүрегине шыкаганы көрүнөт.

Карагуй тунде турменин ичинде  
Гримауны мендеп стөнгө туртускылайт.  
Калыктар жаргызынан каранга коркып,  
Капшайлап оны адып салгылайт.

Бу тун, мылтыктын оозундый, карагуй,  
Испания уулынын сөөгине энчейет.  
Көксинде ырын бадырып болбой,  
Өлтүрөөчинин канду көзине түкүрөт.

Гримау жерден ойто ло турат,  
Канду окторго удурга базат.

Катап ла оны стене јанында  
Капшайлап туруп аткылап салат.

Өлүп те калза, өштүле тартыжат,  
Өңдөйип ойто ло туруп келет.  
Онын јүреги токтоп то калза,  
Тирү јүректен ийделү согулат.

Качан Гримау октын алдында турарда,  
Кайра болбой мен чертегем.  
Коммунизм учун өлөрдиг өлгөнчө  
Тартыжарым деп, сөзим бергем.

## ВАЛЯ

*Баштапкы космонавт кыска,  
Валентина Терешковага.*

Көк тегеридең көзимди албай,  
Көрүп ле көрүп мен отурым.  
Валя, сен эмди кайда шунгуйдың?  
Кандый континент үстүле учадың?  
Суркурашкан жылдыстар ортозыла  
Сурт эдеринди сакып отурым.  
Эрке чанкыр тегерини ширтеп,  
Эңирде көп санаалар санандым.  
Тегин ле жүрген бу бойың  
Тегери түбин өдөрм деп,  
Телекейдн кайкадарым деп,  
Санандың ба, санандың ба?!  
Сени эмди ончо поэттер  
Кайкалду жараш сөстөрлө мактайт.  
Космостон келген сениң сүригди  
Колдон салбай телекей кайкайт.  
Космический телкемле учуп браадала,  
Жылдыстар чоғын экелзең, Валя.  
Күпниң жуугыла өдүп браадала,

Күнниң изүзин экелзен, Валя.  
Кижилик тегеридег көзин албай,  
Сениң учужыңды кайкап аҗыктайт.  
Телескоптордың айаң көстөри  
Тегериниң түбин бүгүн сыймалайт.  
Эрке кызын учуртып ийгендий,  
Энелер жүреги чочыдылу согулат.  
Кайран сыйынбыс кандый жүрү деп,  
Камык карындаштарың кайкап санана!  
Көк тегеридег көзимди албай,  
Көрүп ле көрүп мен отурым.  
Космический ыраакта сеге  
Кару эзенимди мен айдадым:  
Эзен бе, Валя, эзен бе, жылдыстар,  
Эзен бе тегери, космический айаңдар?  
Эзен бе, эртенги ырысту күним!  
Эзен бе, эрке ле улу Төрбөлим!



## КОММУНИЗМ ДЕГЕН СОС

Келип јаткан улу өйлөргө  
Кереес эдип нени берерим?  
Коммунисттердинг јенүлерин керелеп,  
Кандый сөстөрлө үлгерлер бичиirim?

Сөстөр, сөстөр күчи јок немедий,  
Кайкалду сөстөрди кайдаг табарым?  
Је коммунизм деген улу сөсти  
Катап ла катап мен айдарым!

Коммунизм — ол партиямнын маанызы,  
Канча буудактарды өдүп чыккан!  
Канду баррикадалар ары јанынаг  
Калапту кожонло ичкери алтаган.

Ол кожонг — тартыжу кожоңы,  
Телекей үстүнде күкүрттий угулган.  
Темир кынјыларды үзе согуп,  
Байлардын өргөөлөрин буза табарган.

Коммунизм — ол ырыстын ырызы,  
Ончо жүректер ого амадаган.

Ол өйгө жедетен жолды  
Партиябыс биске лаптап жартаган.

Бүгүн мен программаны кычырып,  
Энчигип болбой перомды туттым.  
Улгерге киретен ончо сөстөрдөн  
Улу учурлу сөсти алдым.

Бу сөс меге неден де баалу,  
Бу сөстө менин жүрүмим, ырызым.  
Бу сөс керегинде улу кожонныг  
Бир строказын бичиирге санандым.

## ЛЕНИННИҢ МУЗЕЙИНДЕ

Ленинниґ музейинде тымык ла серүүн,  
Улустыґ араай шымыраныжы угулат.  
Кажы ла неме тирүү керечидий,  
Биске Ильичтиґ жүрүмин куучындайт.  
Кабинет кыптыґ эжигине жеделе,  
Јүрегим тнпилдеп, тура тўштим.  
Калыґ эжиктиґ ары јанында  
Ленин иштенип отургандый эзедим.  
Качан кыпка кирип келеримде,  
Кандый да ару. тымык болды.  
Јаңы ла иштенип отурган Ильич  
Чыга бергендий меге билдирди.  
Ильичтиґ столыґ, отургыжыґ, диваныґ  
Ончозын эбире сонуркап көрдим.  
Је столдыґ үстүнде окторды көрөлө.  
Бастыра бөйүм селес эттим.  
Бу коронду корголјын октордыґ  
Јылдар өткүре сытырганы угулды.  
Капланныґ кара оосту мылтыгы  
Јырс эткени јыңырап калды.  
Турган јеримнен тап эдип,  
Төжимди окко удураттым.

Коронду корголжын изү жүрегиме  
Кадала бергендий мен санандым.  
Каным агып, калганчы минутта  
Кайран Ильичтин кадыгын сурадым.  
Өлүп браадала өскө ырыска,  
Өскө салымга амадабадым...  
«Канайып туругар былар?» — деген,  
Кату үннен чочып билиндим.  
Жанымда турган музей ишчизине  
Жашталган көзимле уялбай көрдим...  
Телекейдин ончо ишмекчи улузынын  
Төжине өштү шыкаган эмей.  
Ильичтин жүреги — ол бистин жүрегис.  
Өштү оны билген эмей.  
Онын учун коронду окты  
Жажытту жерден олор ийген.  
Миллиондор жүректер ол окко удура  
Жалтанбай турарын олор сескен...  
Бу корголжындар эмес болзо,  
Ильич узак жүрер эди.  
Кааннын түрмелери эмес болзо,  
Кадык ла эзен жүрер эди.  
Же Ильич мөңкүлик, тирү!  
Оны өлгөн деп кемигер айтты?!  
Ол керетинде бу музей эмес,  
Бастыра планета керелеп туру!  
Онын адынаг телкей чайкалган,

Онын адынан темир шибеелер оодылган!  
Онын адыла Октябрь жетген!  
Онын адыла телекейге ырыс келген!  
Онын адыла бис тынадыс, жүредис.  
Онын адында келер өйлөр ырызы,  
Ол бистин, ишмекчи улустын күнибис,  
Ол качан да өчпөс-бис билерис!

- м 571 -

Горно-Алтайская  
областная библиотека  
им. М. И. Калашникова

~~ШЕБАЛИНСКАЯ АЙМАККА  
77  
БИБЛИОТЕКА~~

## ТУУ КӨКСИНДЕ ТУМАНДАР

*Улаган аймакта  
«Путь коммунизма»  
колхозтын чабанына  
Николай Бачимовко  
учурлап турум.*

Эңчейишкен кырларлу  
Кайыр, каскак Чолушман.  
Таш шибеедий кеберлү  
Чанкыр алтай Чолушман.  
Туу көксинде ак туман  
Туруп калды кажайып,  
Туман үстүле сен басканг,  
Эчки малын кабырып.  
Анда сенин кожоңгын,  
Тенгериден угулгандый,  
Кайыр кайалар үстүле  
Кайып турган шонкордый.  
Жабыста, капчалда

Чолушман

Жаңгарыңды тындалайт.  
Калапту маңын араайладып,

Кайага шуулап табарат.  
Ак туманнын үстүндө  
Алтын күн саргарат,  
Ол күннин жаныла  
Баскан базыдын угулат.  
Бу алтайга келеле,  
Буурзак улуска туштадым.  
Жалтанбас омок жүректү  
Жалакай улузын кайкадым.  
Олордын бирүзи сен болдын,  
Эчки кабыраачы Николай.  
Эңчейишкен туулардын  
Эрдү уулы сен турбай.  
Ат-нерелү ижинди  
Албаты көрүп мактагай.  
Ак санаа ла амаду  
Жолынды сенин жарыткай.  
Бийикти сүүген жүрегин  
Бир де аланзу билбегей.  
Жаан иштерди бүдүрүп,  
Жаантайын ичкери жүткүгөй.

## ЖҮРЕГИМ

Жүрегим, бүгүн не оорыдың?  
Типилдеп согулган тирү жүрегим.  
Кандый уурга сен базырттың?  
Қалак, токтой бердин, жүрегим.

Сете ас килегем, канайдар?  
Сени жажырып кыйа баспагам.  
Уур согулта тийбезин дейле,  
Улус ажыра мен турбагам.

Қачан да, жүрегим, сениң түбинде  
Қара санаалар мен тутпагам.  
Қазырланып та айтқан сөзиме  
Қаргышту амаду мен салбагам.

Сен недең чочып серпилдин,  
Амыр билбес, иштеңкей жүрегим?  
Күндий изү эмес те болзон,  
Жылуны улуска бередин, жүрегим.

Сениң улуска жакшын жетсин,  
Сениң улуска жылуун жетсин,



Јаантайын јалакай бол, жүрегим.  
Јаман санаалар жуутпа, жүрегим.

Сен јудурукча кичинек те болзоң.  
Сеге бүткүл телекей батсын.  
Түште болзо — күннинг жарыгы,  
Түнде — жылдыстар жаркыны артсын.

Қажы ла кижининг ырызы, шыразы  
Қачан да болзо, сеге томылзын.  
Қара чойдый кату болгончо,  
Қачан да согулбай токтоп калзын!

Јүрегим, мен сеге бүдедим,  
Чындыктын јолынаң туура баспазың.  
Ойгор өйимнинг улу керегине  
Өлөрдинг өлгөнчө чындык болорың!

Оорыба, жүрегим, серпилбе, жүрегим,  
Ару чалынла сени јунарым.  
Көндүре брааткан бу јолымнан  
Көңкөрө жыгылбаанчам, туура барбазым!

## Ш О Ф Е Р

Чуйдын тапчы, кайыр жолунунг  
Алаканча үзүгү алдымда жадыры.  
Анан ары кайдаар барганын  
Арсыл кайалар бөктөп салды.  
Жебрен жегестү боомдорды өткүрө  
Шофер токуналу көрүп браатты.  
Арсак тамырларлу жаан колдоры  
Араайын рульды эбирип турды.  
Ол кандый эптү иштенет,  
Тууразынан көрзөн, соотоп брааткандый.  
Алдында кайыр жол эмес,  
Ак жалаң жайылып жаткандый.  
Же курч көстөрүн жолдоң албай,  
Куучын үспей, ол мантадат.  
Узун түнде, узун жолдо  
Улуска айтпаган санаазын айдат.  
Жаныстан өткөн машина табыжы.  
Жалкын чылап, жоголып калат.  
Алдыста жолыста ак тоозын  
Ак тумандый туй тартылат.  
Удура соккон күски салкыннын  
Улуган табыжы биске угулат.

Чоокыр столмолор јолысты кемјин,  
Јолдын јанында кунугып артат.  
Өткөн жүрүмин эске алынып,  
Өкпөбөрбөй шофер куучындап браадат.  
Одус жылга рульды салбай  
Јорткон јолдорын эске алынат.  
Онын өткөн јолын чөйзө,  
Јерди эбире көп курчалар.  
Јерден ала Айга да јетире  
Јенүлү јолы онын тартылар.  
Онын тартып јетирген кошторы  
Бүдүн туудый, байла, чогулар.  
Монголго тарткан чайлардан  
Бийик шибее, өргөө дө тудулар...  
Себи бажына чыгып келеристе,  
Серибес туман бисти уткыды.  
Кангыл мөштөрдиг јажыл бүрлерин  
Қажайган туман бистег јажырды...  
Јеткерлү јолдорло јенүлү жүрген  
Јалтанбас улус жүрүмин кайкадым,  
Қоштој отурган буурыл шофёрдын  
Қокырлу куучынын кожондый тындайдым.  
Қийин јаныста узада чийилген  
Тоозынду јол толголып артат.  
Ийделү машина ынгыранып, күүлеп,  
Ичкери салкындый шунгуп браадат.

## ЭСКИ ПЛАЦТА САНАА

Бис эски плацта турубус.  
Эбире амыр, жажыл карагайлар.  
Бис олордый жажыл болдыбыс,  
Стройлор унчукпай, тымып калдылар.  
Буурыл полковниктин өткүн үнн  
Карагайларга жаңыланып тымыды.  
Je күүктин күк-күүк дегени  
Тымыкты бузуп, жүрекериске томылды.  
Көөркий куш бүрлер ортозынаң  
Чүми жок кожонгын кожонгдсйт.  
Кыймык жок стройлор үстүле  
«Күк-күүк, күк-күүк» жаңыланат.  
Бу эски плацта турала,  
Өткөн өйлөрдн өске алындым.  
Жирме жыл мынын алдында  
Адалар мында турганын санандым.  
Ол тушта февральдын шуурганында  
Жалтанбас полктор кыймык жок тургандар.  
Соокко өткөн үндер чертүнин  
Сөстөрүн тунгак ла өткүн айткандар.  
Бу ла кызыл маанынын алдына  
Адалар тизе бажына тургандар.

Мааныны окшоп, чертенип,  
Мынаң ла фронтко баргандар..  
Олордыг кӧбизи келбеген,  
Je эски плац ээн артпады.  
Автоматтарын кезе тудунып,  
Олордыг уулдары турлаары.  
Ончозы јажыл кийимдӱ,  
Јажыл агаштардый тургулайт.  
Чанкыр теҗери алдында  
Тымыкты тыгдап тургулайт.  
Кӱӱк деген кӧӧркий куш  
Кӱӱктеп, кӱӱктеп кожондойт.  
Јер устӱле бу коо ун  
Серибей, ӧткӱн јынкылдайт.

Карарып чөйүлгөн узун жолдон  
 Канча жылга ырызыс сакаганыс.  
 Тоозынду жолдо аттар тибирти  
 Торгулып угулар деп бодогонис.  
 Ынаарлу кырлардын ышту баштарын  
 Ыйлу көзисле көрүп жүргенис.  
 Ыраакка барган адабысты сакап,  
 Ырыс болорына каран иженгенис.  
 Өлбөй жүрүп жанып келзе,  
 Өскөннети кайкаар эди дешкөнис.  
 Сыгар да колду жанып келзе,  
 Сыймап эркелегенине сүүнер эдис.  
 Онын жаан, кату колдору  
 Биске торкодый жымжак болгон.  
 Карыгып билбес каткылу көстөрү  
 Кандый кару, жуук болгон.  
 Казыр жууга барган улустаг  
 Кайран адабыс эбирип жанбаган.  
 Тобракту жолдо аттар тибирти  
 Тоозынла кожо жылыып калган.  
 Каа-жаада карарган жолло  
 Кара жагыс кижги келетен.

Өштүни жеңип сэлганы керегинде  
Өкпөөрүп куучындап туратан.  
Фашисттинг мөндүрдий огына удур  
Баскан уулдардын адын айдатан.  
Сыңар колыла чөөчөйдү алып,  
Сыгытты тындап, унчукпай отуратан.  
«Өлгөн көөркийлер учун» — дейле,  
Өрө көдүрүп ууртап салатан..  
Карарып чөйилген узун жолдон  
Канча жылга адабысты сакыганыс  
Тоозынду жолдо аттар тибирти  
Торгулып угулар деп бодогоныс.  
Адабыс кайра жанып келбеди,  
Аттар тибиртининг шыгырты артты,  
Карыгып билбес, каткылу көстөрү  
Кайран бистинг санааста артты...  
Жаңы үйе шыра билбезин,  
Адалар айылында амыр отурзын,  
Карарып чөйилген жолго көрбөзүн,  
Карыкчыл санаа кабыра тутпазын!

## С А Н А А

Түн. Ол уйуктап болбой,  
Түмен санаага бастырган отурды.  
Уйуктап калган журттын үстүлө  
Улаарып ай барып жатты.  
Кайда да ыраакта, кайыр каскакта  
Кајуга чыгып, элик багырат.  
Ачык көзнөктин ары жанында  
Араайын, араайын аспак шуулайт.  
Айдын сүттий жарыгына будуткан  
Ак булут тегериле жылат.  
Алмардын жанында каруулчык чылап,  
Ары-бери өбөгөн базат...  
Эңирде өткөн жуунды сананып,  
Эрелдей унчукпай отурат.  
Ашту жалагнаң салкын согуп,  
Арбаның бышкан жыды жытанат.  
Өткөн жүрүм өрттий жалбырап,  
Ончозы өнөтийин санаага эбелет.  
Ары болуп тидиреде мантаган  
Аттар тибирти кулакка торгулат.  
Аймак ичине ол барганда,  
Аргалу колхозтын жааны дежетен.



Областьтаг келген улус  
Онын колхозына кыйбай тўжетен.  
Кыра ижин эрте божодып,  
Кызыл мааныны сўре алатан.  
Крайда болгон озочылдар жуунына  
Кыйалта жок ол баратан.  
Эмди ижин табыштырып береле,  
Энчигил болбой, унчукпай базат.  
«Je иштеерде иштеген, жүрерде жүрген,  
Не кунугар?» — деп бек сананат —  
Уур иш учурай бергенде,  
Улуска жарбып баспаган эдим.  
Коммунист кижининг ат-нерезин  
Коомой керекле уймабаан эдим.  
Эмди де орооныма тузам једер.  
Электеп мени кем де айтпас.  
Кой до кабырып, кожондоп жүрерим.  
Коммунистинг коомой ады чыкпас...»  
Ыраак жылдыстар өчүп те браатса,  
Таг чолмон чокту күйет.  
Ак сўмердинг курч бажы  
Чанкыр тегериге сайылган турат.

## А Й Ы Л

Айыл, айыл, сени көргөмдө,  
Ышка жашталган көстөр көрөдим.  
Эски шандалар жыртыгы өткүрө  
Энемниң эрикчил кожонгын угадым.

Айыл, айыл, сени көргөмдө,  
Азыйгы уур өйлөрдү эзейдим.  
Өзөк ичинде сок жагыскаң  
Өскүзиреп турганыңды мен көрөдим.

Кааза жабынчың карчыйа каткан,  
Карган кижиниң чырайы ошкош.  
Арсайып калган аланчыктарың болзо,  
Арык аттың кабыргалары ошкош.

Бу түс, жараш оромдо  
Буруксып, ышталып не туруң?  
Жаңы тураның бу жанында  
Жакпайып калган нени сакыйдың?

Сениң ойиң өдүп калды,  
Сен меге ачынба, айыл.

Бүгүн сени бузуп салалы,  
Өрө ойто өңдөйбөзүң, айыл.

Албатыма сен де жакшыңды жетирген,  
Аланчыктарлу агаш айыл.  
Арган жеткенче болуш эткен,  
Ачынып ыйлаба, көөркий айыл.

Эмди сен, айыл, ээн арттың.  
Эжигиңди кем де ачпас болды.  
Ак череттү жарык турага  
Айылдың ээзи көчүп алды.

Сен бойың да каранга уйалып,  
Тура ажыра жажынып туруң.  
Түс оромго чыгарынаң жалтанып,  
Түңзүйип калган санааркап туруң.

Ышту айыл, эски айыл,  
Өткөн өйдий жылыып кал.  
Ырыс көрбөгөн, көөркий айыл,  
Ыйлу күндердий жоголып кал!

## УЙКУЗЫ ЖОК ТУНДЕРДИ

Эди изин, чөрчөктөп,  
Энирде бала ыйлаган.  
Узун түнде уйку жок  
Ургүлөп энези жайкаган.  
Кабай кожон кожондоп,  
Карангуйда отурган.  
Изү онын магдайына  
Урүп, араай сыймаган.  
Көп түндерге көөркийек  
Көзин жумуп жатпаган.  
Эрке балазынын жанына  
Энчейип эне отурган.  
Качан кызы жазыларда,  
Каткырып оны окшогон.  
Онын жанына жадала,  
Ойгонбой узак уйуктаган...  
Эр кемине жетсегер,  
Энени күндүлөп жүрүгөр.  
Уйкузы жок түндерин  
Унутпай слер санангар.  
Эки колына салала,  
Экчеген деп билитер.

Эрке кожоң кожоңдоп,  
Эркелеткенин сезигер.  
Карый берген бойына  
Кату эрмек айтпагар.  
Кайран көөркий энем деп,  
Карузып чачын сыймагар.  
Салымым жакшы эмтир деп,  
Сананып эне отурзын.  
Кайран онын жүрегин  
Карыкчыл санаа баспазын..  
Уулыныг уулын чыдадып,  
Карган эне каткырат.  
Кабай кожоң кожоңдоп,  
Кайран бойы жайканат.  
Эки колына алала,  
Эркеледиң көкүдет..  
Уйкузы жок тундерин  
Ундуп, ойто иштенет.  
Эне деген көөркийге  
Эрке, кару болыгар.  
Карый берген бойына  
Кату эрмек айтпагар.  
Салымым жакшы эмтир деп,  
Сананып эне отурзын.  
Кайран онын жүрегин  
Карыкчыл санаа билбезин!

## ТӨРӨЛ ГОРОДЫМ

Городым жылдын жылга жаранып,  
Жаңы туралар тоозы көптөйт.  
Тоозынду оромдоры асфальтла жабылып,  
Торко бұрлер кейде элбирейт.  
Тенериге жеткен теректер шуулайт,  
Теректер турат, жолды жакалай.  
Онын үстүнде ару тенери,  
Ару кейле албатым тынгай.  
Бу таныш, кару скверде  
Чечектердин көбизи кандый.  
Олордын кайкалду жараш жыды  
Жүректи эмдеп, эзиртип  
тургандый.

Кажы ла күн эртен тура  
Ишке мендеп скверле өдөдим.  
Жажыл чибилер өткүре чалыган  
Күннинг чогына күлүмзиренип көрөдим.  
Тура тудачылар эрте туруп,  
Иштейтен јеринде кыймыражат.  
Крандар узун колдорын чөйгилеп,  
Чыгып клееткен күнле јакшылажат...  
Азыйда балкашту оромдорында

Аттар чөнүп туратан дежет.  
Каргышту көрмөстинг орозы деп,  
Кандый да поэт каргаган дежет.  
Je городым, сенин салымын  
Албатымнын салымыла түңей  
Ол база балкаштан, карангуйдан  
Айрылып, чыгып келген эмей.  
Je бисти бу күндү жарыкка  
Улу Ленин көдүрген эди.  
Мынаг ары өзөтөн өзүмисти  
Партия биске жартап берди.  
Сенин ару кейинге тынып,  
Ичкери омок, сүүнчилү барадым.  
Коммунизм учун бу улу ишке,  
Городым, сениле кожо браадым.

## ГУРКИННИНГ ЈУРУКТАРЫН КӨРҮП ТУРА

Бу јуруктарда кайкалду чанкыр тайгалар,  
Күннинг жарыгы, чечектер, жеңил булуттар.  
Қаракол бажы, Кадын бажы мында,  
Бу жарык, жаан көзнөктөрлү залда.  
Кандый тармачы оларды бери экелген?  
Қырларды, тегерини канайып бери кийдирген?  
Јуруктарды ајыктап мен узак турдым.  
Алтайымның айдып болбос јаражын кайкадым.  
Мында меге чечектердин јыды јытанат,  
Олардын јаражына, јаркынына бажым айлап.  
Соок мөңкүлерден серүүн салкын сокты,  
Мөңкүлик мөштөр араайын шуулажып турды.  
Таныш јерлер, чоокыр чечектү јалбағдар...  
Эмди ле анда мен амырайтан болзом.  
Устүмде чанкыр тегери, ак булуттар,  
Чалкойто јадып, кожондойтон болзом.  
Бу Кадынның јажыл, көк толкулары,  
Оны јакалай унчукпас карагайлар турат.  
Кайдағ да алтай кижининг кожоны угулды,  
Ол кырларға јыңырап, артып калат.  
Бу омок суучак шылырап агып јады,  
Устүне энчейип, ичер күүнним келет.



Ыраакта годон айылдар ажы чоргыды,  
Анаар барарга жүрегим база мендейт.  
Тун Агаштар ары жанынаг ай кылайат.  
Түнгүрин түпүлдедип, кам айланат.  
Оттын жанында коркыган улус отуры,  
Лалбыш жалтанган чырайларды жарыдат.  
Күзүңгининг шыгырты алгыс, илбилү угулды.  
Орбо камнын колында ойнойт.  
Өткөн ойдинг карагуй жүзи көрүнди.  
Кандый да жажытту, коркымчылу  
немедий билдирди.

Кадын бажы мөңкү кары кажайат,  
Ол чапкыр тегериге биригип жапшынат.  
Ээлү көлдинг үстүнде не де элбегдейт,  
Көк тегеридег, кырлардан  
ол нени бедрейт?

Бу залда Алтайдын кырлары, салкындары,  
Солонгый чечектери, дүрген суулары,  
Мыны ончозын кандый будуктарла жураган?  
Бу кайкамчылу будуктарды ол кайдан алган?  
Өлөңнунг жыдын, кейди, күннунг чогыи,  
Кижининг амадузын, айдылбаган кожонын,  
Бу ак бөстөргө ол канайып жураган?  
Байла, агару жүрегин озор кызыткан.  
Алтайдын жаражын кем мынайда мактаган?  
Кандый үлгерчи мындый будуктар тапкан?

Мен Оносто журукчынын туразында болгом,  
Онын уур салымы керегинде санангам.  
- Же келер үйелер, мени тыгдап угугар,  
Онын журуктарын көрөлө, көпти санангар!

## МАЛЧЫ УУЛДЫҢ САНААЗЫ

Агаштар бӯрлери ӯткӯре  
Алтын учуктар чӯйилди.  
Жалбырактар ӯстӯнде  
Јаш чалындар кӯрӯнди.  
Қайда да јажытту тымыкта  
Қара суу шылырап јадыры.  
Томуртка дезе агашты  
Токулдада чокуды.  
Қызыл тыттар теҗкейип,  
Қысталыжып тургулайт.  
Чибилер мында чӯмеркеп,  
Чичкелерине мактангылайт.  
Агашту јерле араайын  
Адым јелип браады.  
Карарып, чӯйилген чичке јол  
Қаракол бажына ууланды.  
Улу бийик тайгалар  
Уйкудан ойгонып кеериллейт.  
Қанза алыжып, таҗкылажып,  
Куу туманда ӯргӯлейт.  
Ак мӯҗкӯлер јалтырап,  
Амыр, токуналу кӯргӯлейт.

Көчкөгө сойылган житкелерин  
Күн чогына изиткилейт.  
Малдарым жыраалар ортодон  
Маалкатпай чыккылайт.  
Чымылдан качып, таскылга  
Чубажып олоп баргылайт...  
Жайдын жылу тунинде  
Чанкыр тегериге көрдөм.  
Эңир чолмон деп жылдыста  
Тынду неме жүрөт не?  
Качан бирде космонавт  
Канайып ого жеткей не?  
Гагарин кайып учарда,  
Кырларымды көрдү не?  
Слердин жеткен жегүгөр,  
Менин жегүүмдүй бодолот.  
Акту менин амадум  
Айды эбире оролот.  
Же малчы менин ижимде  
Бийик, улу учур бар.  
Келер өйлөргө тузалу  
Кереестү жараш жаны бар.  
Кандый ла өйдө малдарды  
Кабыратан эмес пе?  
Коммунизм бүтсе де,  
Малчы керек эмес пе?

## ЧӨЛДӨРДИҢ, КЫРЛАРДЫҢ УУЛДАРЫ

Жаркынду кийимдү жараш бала,  
Жанымла өдүп, жаман көрбө.  
Торко кийими толгологон бала,  
Тоң өткүрө электү көрбө.  
Бис чөлдөрдиг, кырлардыг уулдары,  
Күрөң чырайыста күнниг изүзи,  
Кулузын өлөңдү чөлдөрлө учкан  
Куйунду салкынныг жалтанбас ийдези.  
Кийимисте ыраак жолдор тоозыны,  
Кийик кырларда өлөңниг жыды,  
Көс жетпеске жайылып, жайканган  
Күрөң буудайдыг шуулаган табыжы.  
Оның учун омок кыстар  
Опсыркап, бисти кыйа көрбөгөр.  
Жаркынду кийимдү жараш кыстый,  
Жаныстан өдүп, жаман көрбөгөр.  
Партиянын берген жакылтазын бүдүрүп,  
Ыраак ла жаңы жерлерге барарыс,  
Ойто ло штурвалдаг бек тударыс,  
Салкынду кырларга койлоп барарыс.  
Түжүмдү аштын үренин табарга,

Тўниле микроскопко энчейип караарыс.  
Көө чөлдөргө каналдар казып,  
Көбөйгөн бийик тўжум аларыс.  
Уужалган кийимдү уулдарды көрөлө,  
Уйалып туура көрбөгөр, улустар.  
Кўнге күйген уулдарды көрөлө,  
Кўлүмзиренип уткыгар, улустар.  
Коммунизм — бистин чўмдеген кожогыс.  
Эткен ижистин эрчими анда!  
Коммунизм бистин коологон амадуус,  
Жўрүмистин учуры жаңыс ла анда!

## Э Н Е М

Тымык энгир. Энемле экү  
Кичинек турада унчукпай отурым.  
Көзнөктөг бүүрүңкий кирип келди,  
Көк энгирлерди эске алындым.

Мен, кичинек тужумда чылап,  
Чөйгөнниг шуулаганын тыгдап отурым.  
Энем аяк-казан калырадып,  
Калаш кескенин сүүнип угадым.

Шак мындый бозомтык энгирлерде  
Энем иштег орой жанатан...  
Айылга толтыра кичинек бистерди  
Азыраар неме таппай туратан.

Азыкка берген килограмм калашты  
Алты кижиге тең үлейтен.  
Андый калаштын татузы кандый,  
Андый калашты канайып жибейтен!

Эмди турада жаныс ла энем:  
Ончолоры таркап жүргүлей берген.

Канаттары өскөн куштар чылап,  
Канча талага учкылай берген.

Мен бүрүңкийде унчукпай отурум,  
Көп немелер санаама кирет.  
Энемниң буурайган саамайын ајыктап,  
Эмештең жүрегим чымылдай берет.

Энем сарзулу тизезине тайанып,  
Эңчендеп ары-бери базат.  
Энем, база мен ле чилеп,  
Эске алынып, неңи де санаат...

Кызарган отты жарыда салып,  
Энем койу чайын урды.  
Айакту чайды алдыма тургузып,  
Агара берген бажын эңчейтти.

«Энем, чачыгар кандый кажайган»—  
Эмеш тунгак үнимле айттым.  
Карчыйып калган оның колына  
Кара чачту бажым салдым.

Бу эңирде энем унчукпай,  
Бажымды араай сыймап отурды.  
Бир де неме менен сурабай  
Мениң санаамды билип отурды.



## ГЕРМАН ТИТОВ

Коркымчылу ыраак-ыраакта  
Корабль учуп брааткан.  
Кайран жерис алдыгда  
Көгөрип сеге көрүнген.  
Элбек чагкыр тенгистер,  
Экпелип жаткан талайлар,  
Арзыл-корзыл тайгалар,  
Ак булуттар, тумандар  
Көзнөктөг сеге көрүнген,  
Көк чагкырдый билдирген.  
Сурузы жок ыраактан  
Суркурап жылдыстар имдеген  
Космический карагуй  
Корабльды курчаган.  
Же жер энеинг тыныжы  
Жедип, сени жылыткан  
Албатылар алкыжы  
Ак санаанды жарыткан.  
Ойгор сениг Төрөлнig,  
Ончо бүткүл телекей  
Сөстөрингди тындаган,  
Сени алкап мактаган.

Најылар суўнип јыргаган,  
Оштўлер дезе чочыган,  
Көгөрип јаткан бу јерди  
Көп катап айланган,  
Эл-јондорго бийиктен  
Эзенинди сен айткан.  
Сени ийген партияг  
Сени ийген албатыг  
Сергелен сени сақыган,  
Сениле оморкоп, сананган.  
Космоско сени чыгарган  
Коммунизмниг ийдези,  
Јер энени эбирткен  
Јенўлў ороон ийдези.  
Эмди сени чактарга  
Кожонго чўмдеп јўрерис.  
Космоско јол ачкан  
Коммунист деп айдарыс!

## СУРУЗЫ ЈОК

Элбеде јайылган орус јеринин  
Эдеги меге иле көрүнбейт.  
Көңкөрө көргөн көк теңеринин  
Көгөрип жылыйган учы билдирбейт.  
Сурузы јок жылыйган солдаттын  
Сурузын кемнен сурап угарым?  
Кажы јаланда, кажы јаратта —  
Кайран сөөгин кайдаг табарым?...  
Кыймырап јаткан албаты ортодо  
Кандый темдеги танылу деерим?  
Канду јууга кирер тужунда,  
Кайра көрбөгөн, онызын билерим!  
Одоштой отурган орус најым,  
Ончозын мыны көргөн эдинг!  
Өштүге удур өлүмдү јууда  
Өлгөн улусты билетен бединг?  
Кара чырайлу, каткылу көстү  
Кандый бир јуучыл јолукты эмеш пе?  
Боро шинельдү улустар ортодон  
Бойы аңыланып көрүнди эмеш пе?  
— Кайдаг билейин, кару карындаш,  
Кандый эрлер мында жыгылган?

Жаңыс ла чолдин салкыны билер,  
Жаңыс ла јер бойына алган,  
Элбек, элбек, элбек ороон...  
Эбирип келерге, айлар јетпес.  
Сурузы јок јылыйган солдатты  
Сурулап табарга јылдар да јетпес.  
Је јолдор, јолдор ичкери кычырат,  
Ижемји менеиґ база ырабайт,  
«Россия—менииґ тӱрӱлим» деген  
Ыраактан эрке кожоиґ угулат.  
Саргарып калган сары чаазын  
Санаамнан менииґ чыкпай јӱрет.  
Сурузы јок јылыйган деген,  
Суракту бичик кӱзиме кӱрӱнет.  
Чакпынду сууларлу, чанкыр кырларым  
Чактар тӱбинен кӱрӱнип келет.  
Койлоп јӱрген кӱӱркий энемнииґ  
Кожоґы эмди санаама эбелет.  
Арт учында бедреп чӱкӱйлӱ,  
Арыш ӱскӱн јаланта бардым.  
Анда јӱрген орус кижиден  
Адам керегинде араай сурадым.  
— Кара чырайлу, каткылу кӱстӱ  
Кандый бир јуучыл јолукты ба?—дедим.  
— Боро шинельдӱ улус ортодон  
Бойы аңыланып кӱрӱнди бе?—дедим.  
Ол сурагымды тыгдап укты,

Унчукпай узаак тым турды.  
— Сурузы жок б̄лгөн солдатты,  
Сурулап незин базадын—деди,  
Онын с̄б̄ги тоозын болуп,  
Отту жууда, байла, кайылган.  
Эбире айткан элбек ч̄лг̄  
Эзин, байла, чачып салган.  
Эмди оны кемнег сураарын?  
Элбек ч̄лд̄г̄ сурайтан турун.  
Араай шуулаган арыш табыжынан  
Айткан с̄зин угатан турун!  
Бу с̄ст̄рди тындап угала,  
Куу ч̄лди кучактаарга б̄к̄йдим.  
Адамнын каны мында аккан,  
Агару Т̄р̄ольм деп, араай айттым.  
К̄г̄р̄ип б̄ск̄н к̄к арыштан  
К̄оркий адамнын с̄ст̄рин уктым.  
К̄с жетпестен келген салкыннан  
К̄р̄н̄б̄дий кожонды база уктым,  
— Ж̄р̄ум учун ж̄р̄умим бергем,  
Ж̄рексип санааркаба, уулым — деди.  
Жайым учун жана баспагам,  
Жалтанбас ж̄р̄ум — ырыс — деди.  
Арыш бажынан араай сыймадым,  
Адамнын чачын сыймагандый санандым.  
Кенерте кайдан да кожон келди,  
Ол ж̄ректин шырказын эмдеди.

Россия ошкош улу, элбек кожон,  
Россия ошкош ийделү, јалакай кожон,  
Јүрекке каруу кайран кожон  
Јиилеп мени кабыра тутты.  
Россиянын элбек кеен үстүле  
Қанатту кожондор мени учурды.  
Ол ырыстын, јайымнын кожондоры.  
Ол кожондор Россия керегинде.  
Ол сүүштин, амадунын кожондоры.  
Јаңы, кайкалду јүрүм керегинде.  
Бу јүрүм учун адам јүрүмин берген,  
Россия ого жаңы кожондор чүмдейт.  
Кожондор сурузу јок солдаттар керегинде,  
Кожондор өчпөс жылдыстый күйет.

## ЖЕР ПЛАНЕТАБЫС

Калыг чанкыр кейле оронуп,  
Кайран планетабыс шунуп браады.  
Күннинг алтын учуктарынанг тудунып.  
Күнди эбире ийиктий айланды.  
Оскө планета улусту болзо —  
Оны, байла, кайкажып аяктайт.  
Кандый жараш жылдыс дежип,  
Кайкалду сенен көстөрин албайт.  
Кайран жерим, кайран жерим,  
Кандый кожонгло сени мактаарым.  
Сенде журтаган ончо калыктар  
Ырысту болзо деп, мен санадым.  
Чанкыр тегери бу алдында  
Чалынду өлөңлө мен базадым.  
Ак жалаңда араайын жайканган  
Арыштын шуулажын ырысту тыгдайдым.  
Салкынга жайканган чечектин жанында  
Сананып, сананып, удаан турадым.  
Ак жарыкта бу жүрүмнинг  
Айдары жок жаражын кайкадым.  
Кайран жеристи бис жарандырып,  
Канча ырысты оного тапканыс.

Қайкалду жаражына кожондор чүмдеп,  
Канат алынып, жылдыстарга учканыс.  
Je жер үстүнде ырызы жок  
Кулда калыктар онтузы угулат.  
Жайымды, ырысты жуулап аларга,  
Жалтанбас улус ичкери базат.  
Жайымга жүткүген жалбышту жүрекке  
Жалданган өлтүрөөчи огы табарат.  
Кайран жайым келер дейле,  
Каны жалбырап, жуучыл жыгылат.  
Je, жер планетабыс айланат, айланат.  
Ыраак жылдыстарла ырысту имдежет.  
Бойыла кожо ырысты, шыраны  
Эртенги ижемјини алып жүрет...  
Караңуулап келген көк тенгериде  
Камык жылдыстарды кайкап көрөдүм.  
Олор кандый да жараш болзо,  
Жерим олордон жараш дейдим.  
Түрген суунын шуулажын тындап,  
Түмен санаалар сананып отурум.  
Көк чанкыр планетала кожо  
Космосло учуп браадым.

1962



## ОТТОР ӨЧПӨЙТ

Орой түнде ончо кырларда,  
Одуларда оттор өчпөй күйгүлейт.  
Ондо отурган ончо малчылар  
Ойгор бичикти кычырып, шүүшкилейт.

Эртенги күнде эдер иштин  
Элбек жолы мында журалат.  
Келер өйдө жүрүмнүн  
Кеен тандагы жүректе чагылат.

Коммунизм — кожондый жүрүм,  
Кобы-жиктерде бүдери бичилет.  
Карындаш жаткан камык албаты  
Кайра баспас деп бичик керелейт.

Малчы уулдын колында газетти,  
Мааны чылап, салкын жайкайт.  
Оттын омок кызыл жаркыны  
Ончо көстөрдө суркурап, жарыйт.

Карган малчы кангазы өчүп,  
Кайкап мыны тындап отурды.

«Кайкалду ла жүрүм болотон туру» — деп,  
Калтазын кодорып бойында сананды.

«Келер өйдө мындый жүрүмге  
Кемибис жеткей не? — деп, ол айтты. —  
Жеен уулыныг жегиенег тартып,  
Жеткейим не?» — деп, өрөкөн сурады.

Оног эмош унчукпай отурала,  
Ончо улусты ажыктап көрди.  
Отты эбире отурган малчылар  
Оныг санаазын көзинег кычырды.

— Ол жүрүмге ончобыс жедерис, —  
Озочы отко изинип айтты. —  
Ончо күчибисти ого берерис,  
Ондый эмес пе? — деп, ол сурады.

«Ондый, ондый — деп, ончо үндер  
Ого карууны чертенгендий берди. —  
Ырыстудан ырысту жүрүмге жедерис,  
Партия анайда айткан!» — дешти.

Бу түндерде буурыл тайгаларда,  
Одуларда оттор өчпөйт.  
Булуттар алдында бийик кырларда,  
Одуларда оттор өчпөйт.

Күрен күстин соокторында  
Күмүш жылдыстардый олар күйет.  
Олордыг изү, жылузында  
Ойгор бичикти малчылар шүүшкилейт.

Танла келген кызыл тандак  
Jaан жарык кычырудый билдирет.  
Келер өйдөги жеңүни керелеп,  
Кертек туунын бажында элбирейт.

Ырысту малчынын омок кожоңы  
Ынаартып чөйилген кырларды ойгозот.  
Өчүп брааткан бийик жылдыстар  
Өчөмүктелген тегериде бозорот.

## ЛЕНИН УНИ

Москва. Съездтин өргөзи,  
Мында жалбышту куучындар айдылат.  
Нөкөр Хрущевтың ойгор сөстөри  
Санаабысты жарыдып, жүрегиске томулат.  
Оның эрмегин тыгдап уккамда,  
Өткөн өйлөр санаамда эзелет.  
Бу трибунага Ленин чыгала,  
Куучындап тургандый меге билдирет.  
Албатылар жайымы, ырызы учун  
Арыбас уни оның жыңырайт.  
Амыр-энчү, жүрүм учун  
Айткан эрмеги мында жайылат.  
Бис көк текери алдында,  
Көгөрип күйген жылдыстар алдында,  
Узак түнде унчукпай отурдыс.  
Улу съездтин унин тыгдайдыс.  
Эмди эткен бистинг ижибис  
Эрчимдү де болзо, ас эмтир.  
Эртеннең барган элбек жүрүмис  
Эрлү иштерди бистең некептир.  
Бис, малчылар, кырлардын улузы,  
Бирлик санаалу ичкери барадыс.

Јаан иштердег јана болбой,  
Јаркынду јолло јалтанбай базарыс.  
Онын учун орой тўндерде  
Ойгор сўстўрди тыгдап отурыс.  
Кўк тенгериде жылдыстар ўчкўнчў  
Кўўрўм куучынды бис чўйдибис.  
Москвадан, Сўездтер Ўргўўзинен,  
Биске јалбышту сўстўр једет.  
Ленин ўни бу сўстўрдўн  
Угулып тургандый меге билдирет.





## УРГУЛЖИГЕ УНДЫЛБАС

Өйөктөрине жетире карга көмүлди  
Өкпөөрүп аттар карайлап турды.  
Кардан бүткөн кырларды бузуп,  
Калапту жуучылдар ичкери барды.  
Эңчейишкен эңмек сүмерлер  
Эзин-салкынла соок уткыды.  
Канча аршын карын жабынып,  
Калапту жотконын үрүп жатты.  
Жажына кайылбас жаан мөңкүлөр  
Жалтанбас улусты кайкап көрди.  
Кардан эткен кайкалдү шибеези

Кавалеристтердин жолун бөктөди.  
Аттар тыныжы куу тумандый,  
Ак таскылдың бажында жайылды.  
Кара тери суудый төгүлүп,  
Карга жыгылганы өрө турбады.  
«Ак мөңкүдө сөөгис калар» — деп,  
Араай кем де үшкүрүп унчукты.  
Эскадрон командири эрлү Долгих  
Эрмеги жоктоң ичкери жортты.  
Мүркүттин көзиндй курч көстөриле  
Мөңкү тайганы ширтеп көрөт.  
Желбер кабагын жемире көрүп,  
Түлкү бөрүгин кептей тартат.  
Качан улуста калакташ чыгарда,  
Калапту Долгих колын көдүрди.  
Кайра бистинг жолыс жок — деп,  
Кату жакарузын кезе берди. —  
Өлгөн жерде сөөгис калзын,  
Өлүмнен коркор жаңыбыс жок!  
Арлык-берлик санаа сананып,  
Аланзыыр бистинг учурыс жок».  
Түндү-түштү үч конокко  
Түлкүйген мөңкүлерле тартыжарга келишти.  
Жаламан бажынан ажып барарда,  
Оймоннын ойдык ичи көрүнди.  
Жүстөң ажыра жүгүрүк аттарга  
Жүректери жалтанбас уулдар минди.

Карлу тайгадаг куйундый түжеле,  
Катандуны курчай алды.

\* \* \*

Кайгородов каткырып, көкүп,  
Катандуда аракыдап отурган.  
Карлу тайга шибеелерине иженип,  
Карануй түнде нени де сеспеген.  
Же бүгүн жыргап отурала,  
Жеткер келгенин сеспей калган.  
Кулактыг сыразынан ичип алала,  
Куузы чыкканча жыргап турган.  
Жайбак сагалду жаржак уулдар  
Жалканчыжып оны курчап алган.  
Антихристен корула дежип,  
Алкап, жайнап, айдып турган.  
Калыкты кыйнаачы каанның жалчызы  
Калангыда мактанып отурган.  
— Большевиктерди божодорыс! — деп.  
Бойы да бүтпей, мекелеп айткан.  
Тышкары десе, соок, карануй.  
Коркушту салкын шуурган.  
Жаан көзнөктөрлү жарык тураны  
«Жалтанбас» уулдар корып турган.

\* \* \*

Каскактаң түшкен көчкө чилеп,  
Катандуга эскадрон табарды.



Қарағуй түнде жалкындый ұлдулер  
Қаруулчыктарды кезе чапты.  
Анда-мында адыш башталды,  
Ачу-корон кыйғылар чыкты.  
Эзире берген есаул эрип,  
Эжиктең жылағаш чыга конды.  
Штабты курчап салганын билеле,  
Ылтам ойто турага јажынды.  
Оромдо аттардын тибирти кӯзӯреп,  
Болот ұлдулер јалтырап турды.  
Қайда да пулемет карылып ұнденди,  
Командирдинг кату јакарузы угулды.  
Куды чыгып, аймаган бандиттер  
Курчудан чыгарга блаажып турды.  
Қалганчы кӯни једип келгенин  
Қайгородов јарт ондоды.  
Қарағуй полдын алдына кирип,  
Қара кӯжӯлдий тыркырап отурды..  
Таң адарда, јуу божоды,  
Тарынын ыжы таркабай турды.  
Қайгородовтынг канду бажы  
Қатандунын карында јатты.  
Јург устунде кызыл мааны  
Јаңы кӯнди јалбырап уткыды.  
Қатандунынг кырларында  
Қалганчы јуунынг табыжы артты.

Монкүлүкке онбос магы артты.  
Монкүлүкке онбос магы артты.  
Ургүлжиге ундылбас омордын керегин  
Уйеден уйеге кожондый артты.  
Жаны уйелер жалтанбас улусты  
Жажын чакка ундыбай жүрет.  
Кандый ла уур иштег жалтанбай,  
Кайкалду жөнүгө омор жедет!

## АРКЫТТА

*(Алтайдын исторязынан)*

Айры-тейри огурып,  
Аркыттын суузы үнденет.  
Алчыбайдын үстүне  
Ай бийиктен эгейет.  
Кайыр кырлар жууктажып,  
Кабыра бандитти кыстады.  
Эңмек боомдор эңчейип,  
Электеп оны каткырды..  
Кал черүзин жылайтып,  
Кара жангыскан ол артты.  
Кийим-тудумы жыртылып,  
Кийик кеберлү отурды.  
Качып барар жери жок,  
Карыкчыл санаа сананды.  
Кара бажын эңчейтип,  
Карануй кирерин сакыды...  
Калапту жуунун табыжы  
Кайдан да угулып тургандый.  
Жуучыл ачу кыйгылар  
Жууктап келген немедий.

Оң колында ўлдўзи  
Ойноп тургандый эзелет.  
Қара баштар тоолонот,  
Қанатту ады карайлайт...  
Је кенете чочыйла,  
Јердең тура јўгўрди.  
Қандый да табыш угала,  
Қайага капшай јапшынды.  
Қандалып қалған ўлдўзин  
Қабынағ ушта ол тартты.  
Қалғанчы 6й келди деп,  
Қалтырап бойы сананды.  
Јанына кем де келбеди,  
Јаңыс ла ўкў катқырды,  
Қанадын тўлўр талбыйла,  
Қайадағ учуп ырады.  
Мандайының терин арутап,  
Манакайга качкын јажынды.  
Эки тизезин кучактап,  
Эңмектеп қырларды карады.

\* \* \*

Јўрўмнен нени некеген?  
Јўўлип нени истеген?  
Кемниғ ј66ж6зин қорыған,  
Кемниғ ырызына јуулашқан?  
Аргымайдың айылына

Азыйда јалчы болгон эт.  
Бай улусты ол тушта  
Базар күүндү болгон эт.  
Кандый кара ийделер  
Карангуй јолго апарды?  
Канду үлдү көдүрип,  
Калыктын канын кем төкти?  
Иркутскта үренерде,  
Ийттер мекелеп салды ба?  
Офицер јамы берерде,  
Ого сүркей сүүнген бе?  
Каруузын кайдаг алатан,  
Канды неле јунатан?  
Калык-јоннын көзине  
Канайып эмди көрөтөн?..  
Је бир тушта јастырган,  
Јастырбаган кижн јок.  
Јагыс ла ойто не турган!  
Јаман јолло не барган?  
Кызылдар бого келерде,  
Олорго ол бүткен бе?  
Карманнан очин аларга,  
Каныгып ол барган ба?  
Андый суракка карууны  
Ойто берер арга јок.  
Албатынын алдына  
Актанып айдар сөзи јок.

Лобоп, јолдон не кыйган,  
Јолдон туура не барган?  
Кайыр каскак Аркытка  
Кандый амаду апарган?  
Ай јалтырап араайын  
Агаштарда јажынды.  
Аркыттын суузы анданып,  
Ак көбүги кайнады.  
Јүрүм өдүп калганда,  
Јүректег нени сурайтан.  
Каргышту јолло барганда,  
Карамды кайдан сакыйтан.  
Эбире солдаттар курчаган,  
Эмди кайдаар баратан?  
Кызыл тынды карамдап,  
Кызынып кайдаар јылатан?..  
Төрт тамандап энмектеп,  
Төнгөги сыстап мегдеди.  
— Колын көдүр, тур! — деген  
Коркушту кыйгы угулды.

\* \* \*

Кайыр кырлар тым туру,  
Каскактар кату унчукпайт.  
Јаңы јүрүм Аркытта,  
Јаңы кожондор јыңырайт.  
Канду јуулар керегинде

Каргандар тунде куучындажат.  
Ажып брааткан жемтик ай  
Эжик бажында жалтырайт.  
Кызыл жуучылдар керегинде  
Кылду топшуур жыңкылдайт.  
Кызарып куйген жалбыштар  
Кызыл мааныдый жалбырайт.  
Аркыттын жалтаибас улузы  
Амыр эмди журтап жат.  
Кайыр каскак жеринде  
Коммунизмди тозоп жат.  
Ак кобуги анданып,  
Аркыт турген агып жат.  
Чанкырайышкан тайгалар  
Чакпындарды тындап жат.





## АФРИКА ТАРТЫЖУДА

### ЧЫНДА П ТА

**А**фрика, Африка»—деп кожондоп,  
Араай баскан өйлөр бар.  
Кара уулчакты журуктаг  
Кайкап көргөн күндөр бар.  
Салымы уур улуска  
Санааркап жүрген жүрек бар.  
Кара чырайлу калыкка  
Карузыган санаа бар.



Көк тайгалар ажыра  
Көсти салган тала бар.  
Көк тегишти кечире  
Учун једер кожон бар.  
Ырыстың чокту жылдызы  
Ыраактаң оморды жылыдат.  
Јенин шыманып, албаты  
Јердең өрө туруп јат.  
Аш саларга албаты  
Абылла јерин сүрүп јат.  
Айттырбаган айылыны  
Африкадаң сүрүп јат.  
Чындап та, бу не болгон!  
Чынын айтсаар, улустар.  
Қижини малга бодогон  
Кандый ујалбас таңмалар.  
Кара чырайлу болгоны  
Қаршулу деп кем айткан?!  
Ак чырайлу улустан  
Аамай бүткен деп кем айткан!  
Қижини кижини көрбөйтөн  
Қилнчектү кандый јанг?!  
Қалыкты калык сүүбейтен  
Қаргыжы кара кандый јанг?!  
Африка тартыштың јолында,  
Албатылар каны агып јат!  
Јайымның күни јалтырап,

Жалтанбай өрө чыгып жат.  
Автомат мылтык алала,  
Анаар барар күүним бар.  
Жайымнын улу одынын  
Жаркыны болор санаам бар.  
Қарындаш болгон калыкка  
Қаным берер күүним бар.  
Қалганчы изү кожонло  
Ичкерн алтаар амадуум бар!

## ЛУМУМБАНЫН УУЛДАРЫНА

Слердинг адагарды тун апарды,  
Бакпас жүрегин корголжын базырды.  
Эмди ол слерге күлүмзирениш келбес,  
Эркеледи слерди өрө көдүрбес.  
Албатызын сүүген агару жүреги,  
Жайымды сүүген жалбышту кууни  
Ол олзө дө очуп жоголбос,  
Олорды өштүлөр жеги болбос.  
Же слер, кичү карындаштар,  
Өскүс арттыс деп кунукпагар.  
Бис те биледе көп болгоныс,  
Адабыс жок өскүс артканыс.  
Ол Төрөли учун жууда өлгөн,  
Өлүмниг көзине жалтанбай көргөн.  
Ол тушта бис, миллиондор балдар,  
Адаларыс жок артып калганыс.  
Же бистинг улу ла жайым орооныс  
Адабыс болды, канайып ундырыс?!  
Же слер де чек өскүс артпадаар,  
Африка—слердинг кару адагар.  
Телекей үстүнде тегин улустар,  
Слерди сүүген кару агалар.

Јүректің тўбинде коронду шўўлтелер  
Јүрүмге јалтанбай барарга ўредер.  
Аданың јолыла агару тартышка  
Албатыгарды сўўген кўўнигер экелер.  
Оксоп ыйлабай, өрө көрүгер,  
Оч алатан ийдегер көптөзин.  
Көстинг јажын төкпөй өзүгер,  
Көрнө оттый жүрегер кўйзин!  
Адазы јок өзөртө күч,  
Андый шыраны бис билерис.  
Је јайым учун јалбышту согушта  
Јаныга, карындаш, бис келерис.  
Қара чырайлу, кару карындаштар,  
Қабай кожоғын эмди айдарым.  
Јаанап келеле, тартыжуга барзагар,  
Јаныгарга келиң, коштой турарым!

## ӨЧИНГ АЛ, АФРИКА!

Өчинг ал, шыркалу Конго, кара Африка,  
Лумумба, Мполо, Окито учун!  
Корголжын кайылт, кылыштар курчут,  
Кындыларды үс, улу Африка!  
Казыр улустар, жалданган кулдар,  
Сениг ойгор уулыгды өлтүрди.  
Карагуй түнде, түрменин түбинде  
Сениг ырызыгды көмөргө ченешти!  
Олор өлтүрүп амтажыган эмей,  
Акчанын кулы ачына байлар.  
Олор бийлеп билетен эмей,  
Уйады жок уурчы тагмалар!  
Кара улустыг ак сөөктөриле  
Карга түгөй өргөөлөр туткан.  
Кара улустыг каныла, териле  
Каргышту олор сайрап байыган.  
Канча жылдарга кайыш камчылар  
Кара улустыг сыртын сыйрыган.  
Канча жылдарга казыр корголжын  
Канды төгүп, ачу сыгырган.  
Же, Африка, өрө өңдөйдиг,  
Өштүлөр сенин көксинге адат.

Ак жарыкты көрбө дежиң,  
Агару сениң жүзиге түкүргилейт.  
Жайым деп сөсти унды дежиң,  
Жалданган эдүлөр сени кинчектейт.  
Же олор сени тизелендирип болбос,  
Сениң күниңди бөктөп болбос,  
Каныгып башчыңды өлтүрип те салза,  
Қачан да сени жеңип болбос.  
Африка, тур, Африка силкин,  
Қырларың жемирилип, өштүлерди  
базырзың!

Африка кыйгыр, Африка ыйла  
Өч алатан ийдең тыңызың!  
Қара чырайлу камык албатың  
Қара тенгистий кайнап чыксын!  
Каныккан өштүни, садыңган кулды  
Қайран жеригнең жалмай соксын!  
Өчиг ал Қонго, кара Африка,  
Жайымның маанызы жалбырап жайылзың!  
Лумумба сениң жүрегигде, Африка,  
Ол жолыңды Күндий жарытсын!

## КОММУНИСТТИҢ ЭНЕЗИ

Иракта коммунисттерди истеп,  
кыйнап өлтүрүп турулар.

(Газеттен).

Хасан жанып келерде,  
Коммунист деп айдышкан.  
Кудайы жок неме деп,  
Куучын айдып, коптошкон.  
«Өлүмнү мында таптың» — деп,  
Өштөп, мулла унчуккан.  
Карагуйда өскөн улустар  
Калжуурып ого чураган.  
Каргышту жаан түбектер  
Коммунисттерден дежетен.  
Ондый кижини көрзөң лө,  
Өлтүрүп сал деп, үреткен.  
«Жалын, мүргү, тагма» — деп,  
Жакарган үндер угулган.  
Бастыра улусты көкүдип,  
Байдың уулы тыгыган.  
Хасан десе улуска:  
«Карындаштар, — деп унчуккан,

Качан да төгүнди сүүбеген,  
Коммунист мен» — деп, чике айткан.  
«Өлтүрүп салгар ийтти» — деп,  
Оштөп кем де кыйгырган.  
«Аллах слерди алкаар» — деп,  
Ада мулла тукурган.  
Соок кылыш көксине  
Сол жанынаг кадалган.  
Эрмеги мында үзүлүп,  
Эрлү Хасан жыгылган..  
Жаман керекти эделе,  
Жалтанып улус таркаган.  
Жаныс ла карган энези  
Жанында ачу ыйлаган.  
Өрө турган кудайдаг  
Өксөп, жайнап сураган,  
«Агару чындык кайда?» — деп,  
Ачу-корон кыйгырган.  
Карагуй тежерн унчукпай,  
Кайкап оны тыгдаган.  
Кудайдаг каруу угулбай,  
Кумакту чөл тым жаткан...

\* \* \*

Энениг жайнулу сурагын  
Эртезинде мулла укпады.  
«Кудайы жок уулынды



Куба чөлдө жуу» — деди.  
Сөөк салатан жерлең  
Сөөм дө жер бербеди.  
«Аллах кудай качан да  
Жаратпас» деп жартады.  
Уулын тартып алала,  
Унчукпай эне ырады.  
Терең ородоң казала,  
Көөркий уулын көм салды.  
Өкпөзи өчкөнчө ыйлайла,  
Өрө туруп үрбеедеди.  
Абралу чарын јединип,  
Айылына жагыскаң ууланды.

\* \* \*

Эрикчелге эне чыдашпай,  
Эртезинде сөөккө бурулды.  
Кемдер де мында болгоңы  
Коркушту оңы кайкатты.  
Чокту жараш чечектер  
Мында јатканы көрүңди.  
Кызыл чолмонду агашты  
Кадап салгаң эмтири...  
Уулының кару најылары  
Ундыбагаң эмтири.  
Ак-јарыкта уулдары  
Артып калгаңың ол билди.

Очин алар улустар  
Өзүп жатканы жарталды.  
Келер ойдинг тагдагы  
Энениг жүрегине чагылды.  
Келер үйелер женер деп,  
Кен јаландар унчукты.  
Кунукпай жүрүгер, эне, деп,  
Кулузун өлөндөр айдышты.

## М Е Н   А Н Д А

Карталардаг көрүп жүрөтөм,  
Кайран сени, Африка.  
Элбек талайыгла жүзөтөм,  
Эрке жарадыга, Африка.  
Сенде качан да болбогом,  
Сергелен пальманды көрбөгөм.  
Жайы кыжы билдирбес,  
Лажыл жеринге барбагам,  
Ай канатту куш болзом,  
Ак тайгалар бажыла,  
Чапкыр талайлар кечире  
Учул жедер ол эдим...  
Жайым ла жылу салкындар.  
Жаңмырлу быжыраш булугтар,  
Ару санаамды апаргар,  
Африкага апаргар!  
Ондо улу тартыжу,  
Албатылар каны агып жат!  
Канду, казыр камчыны  
Кара кулдар сындыр жат!  
Жайымды сүүген кожондор  
Жалбыш чылап күйүп жат.

Уй мылтыктар оозына  
Удура олор базып јат.  
Корголјын октоң коркыбай,  
Кожоң была өлүп јат.  
Амадуум анда — олорло,  
Окторго удура јүгүрет.  
Јыгылып брааткан најыны  
Јеңинең јөмөп көдүрет.  
Африка кайран, Африка,  
Түш јеримдеги нөкөрим.  
Чаңкыр тумандар өткүре  
Јүрегим оорыткан нөкөрим.  
Карталардан көрөтөм,  
Кайран сени, Африка.  
Эмди јүрегимле билерим,  
Эрке јаратту, Африка!

## КӨГӨЛТИРИМ ЖЫЛДЫСТАР

Сергелег жажыл мөшти көргөмдө,  
Сениг пальма кеберин көрүнөт.  
Сары чөлдүн сайлу жаказында  
Санааркап калган кеберин эзелет.  
Караңуу теңериге байбак бажын  
Кадалып калгандый меге билдирет.  
Көгөрип күйгөн көк жылдыстар  
Көгөлтирим чогын сеге ийет.  
Эн чөлдүн изү тыныжы  
Эркеледип сени араай жайкайт.  
Салам жамачылу балкаш айылында  
Санааркап калган негр жадат...  
Теңеринин жылдызы жер түбинө  
Жажынып калгандый ого билдирет.  
Көгөрип күйгөн жаркыны дөзө  
Көп ырысты бергедий көрүнөт.  
Же рудникти эбире аткакту эмиктер,  
Кайыш камчылу казыр улустар,  
Карабин мылтыкту калжу  
каруулчыктар,  
Көс албай көрүп тургулайт.  
Күнүн ле сайын жердин түбинен

Қара негр ырызын бедирейт.  
Эгирде айылына жанып келеле,  
Ичи куру уйуктап болбойт.  
Түнүк өткүре көгөлтирим жылдыстар  
Алмаз таштардый ого көрүнөт.  
Оны жууй уштап аларга,  
Көөркий улаарып колын көдүрөт.  
Онын торсогон кату колдоры  
Жылдыстын жаркынын тудуп калат.  
Онын ырызы, көгөлтирим жаркынды,  
Колго тудулбай жоголып калат...  
Сен санааркаба, коо пальма,  
Жайымнын эзини сеге жедер.  
Африкага ырысту күндөр  
Уур тартыжу ажыра келер!



# ЛИРИКА









## Ы Р Ы З Ы М

**Ы**рысту күнниг алдында чыккамда,  
Ырызым кайда деп не сурайтам?  
Ак жарыктын бу алдында  
Аланзу санаалу не калчыйтам?

Јаңыс ла бойы керегинде сананза,  
Јаан ырысты кайда табатан?  
Кара санаала жүрек жабылза,  
Канайып ырыска јол ачатан?

Ырызым кайда деп сурабай јадым,  
Миҗллондор ырызы — мениг ырызым.

Төрөл жеримле омок базадым,  
Телекейге де батпас тенгеридий  
ырызым!

Омок ырыстарла жүрүмди кемжибей,  
Ойгор ойимле оны кемжийдим.  
Төрөлимнинг баскан улу алтамында  
Жүрегимнинг согулганын сезедим.

Эртен ижимде, ончо улуска,  
Ончо улуска ырыс сулайын.  
Келер үйелерге кереес эдип,  
Жаңыс ла ырыс артырып салайын!

## ЫРААКТА НӨКӨРИМ

Телефонның шыгыртыла  
Чаптык этпей,  
Мен сениле  
Куучындажып отурым.  
Телефонның трубказын  
Өрө көдүрбей,  
Эмиги жок телефон  
Ажыра айдадым.  
Эзен бе, нөкөрим,  
Эзен бе, көөркийим!  
Кажайып брааткан  
Таңла кожо  
Кару эзеним  
Мен ийедим.  
Бу телефон —  
Менинг жүрегим.  
Көскө көрүнбес  
Эмиктер чөйилет.  
Ак жарыкта  
Ончо улустын  
Акту жүректериле  
Ол биригет.

Je бүгүн  
Жаңыс ла сениле,  
Жаңыс ла сениле,  
Куучындажар  
күүним бар.  
Эмиктер де,  
Станциялар да жогынанг  
Jүрек jүрек ле  
Куучындажат ине.  
Өлгөн дө улустынг  
Өчкөн jүрекериле  
Тирү jүрек  
Куучындажат ине.  
Андый ба, нөкөрим,  
Андый ба, нөкөрим.  
Сенинг jүрегингинг  
Унин угадым,  
Мунг верстелер  
Ажыра угадым.  
Ол меге  
Чындык согулат.  
Чындык согулат.  
Урелип калган  
Телефон ошкош,  
Унчукпас jүрек  
Барын билерим.  
Согулып та jүрзе,

Өлүп калгандый,  
Сокор, соок  
Жүрек билерим.  
Менин жүрегим  
Сениле куучындажат.  
Көрүңбес эмиктерле  
Сөстөр барат.  
Бу сөстөрдү ыраак  
Станциялар тутпас.  
Бу сөстөр  
Кулакка угулбас.  
Оны жаңысла  
Жүреңиге билеринг,  
Оны жаңыс ла  
Жүрүмиңге билеринг.  
Ыраакта нөкөрим,  
Ыраакта нөкөрим!

## КАДЫН

Ак-жарыкта сендий жараш,  
Сендий кайкалду сууны билбезим.  
Андый суу бар да дезе,  
Акту жүрегимнен мен бүтпезим.  
Сенин өңинг тегеридий чагкыр,  
Ол кырлар, булуттар күскүзи.  
Ай түнде тегериден түжүп,  
Түрген толкуна эжинип ойноды.  
Сен булуттар үстүнен чыккан,  
Туман оронгон Кадын бажынаг.  
Канатту муркүт куштаг түрген,  
Каскак кырларды төмөн шунуган.  
Бирде сүүмчилү, бирде кунукчылду,  
Бирде жараш, бирде коркушту,  
Омок кожонды кожондоп жададын.  
Олорды качан кожондоп баштадын?  
Кожонгун учы-бажы билдирбейт.  
Чактар түбинен жиилеп келет...  
Бу жылдыстарлу көк тегеридий,  
Учы жок ло кайкалдуудый эзелет.  
Сен бу кырлардый карган ла жебрен,  
Сен бу чечектий жаш ла кеен.

Сен качан да арыырын билбезиң,  
Мөңкүлик, жараш ла омок жүрериң.  
Сениң үстүңгө сергелең энчейип,  
Чаңкыр толкууңа эрке көрөдим.  
Чактар түбинде баштаган кожонунгды  
Сананып, тыгдап, мен жүредим!

## ЧӨЛДИН ЧЕЧЕГИ

Кумакту элбек ол чөлинг  
Кугарып калган жадыры:  
Кулузын тарбыл өлөгинг  
Куулап, салкынга жайканды.  
Ыраакта, ыраакта, ыраакта  
Ышталган кырлар көрүнөт.  
Ак мөңкүлү баштары  
Анда-мында агарат.  
Жаркынду чечек мында жок,  
Жажына оны көрбөзүң.  
Сок ло жаңыс чечеги  
Сен көөркийек эмейинг.  
Кабагын сенин килингий,  
Кара тундий билдирет.  
Кайран көстөрүң жылдыстый,  
Кару ла чокту көрүнөт,  
Арка-тууда өзөтөн  
Чейнедий сенин кеберинг.  
Кумакту элбек бу чөлдө  
«Кунукпай канайып жүрединг?  
Уурлү койлорды кабырып  
Сенде сүүнөр нйде бар.



Жаантайын сениг жаында  
Жагыс ла омок салкындар.  
Же сен јеринди качан да  
Јектеп, тенип барбазыг.  
Кумакту куу чөлиннен  
Кунугып качан да качпазыг.  
Кандый ла иш мактулу,  
Кандый ла јенүге једериг.  
Чөлдиг өгжик чечеги  
Чөлдн кееркедип јүрериг...  
Қойыныннан кандый бичикти  
Қодорып жагыскан кычырдыг?  
Ыраак кырларды ајыктап,  
Ырысту ненн санандыг?  
Амадаган сениг санаанды  
Айткан бичик эмтир бе?  
Јажытту кеен санаалар  
Јаш јүрекке тийди бе?  
Ыраакта, чөлдиг учында  
Ырызыг келип јадыры,  
Јипт уулдыг кожогы  
Јиилеп араай угулды.  
Элбек чөлиг эм, байла,  
Эрке ле јараш көрүнет.  
Чаңкыр кызыл чечекле  
Јабынгандый билдирет.

Ойто ло кўс једип келди,  
 Сары јалбырактар кейде айланат.  
 Јанып брааткан турналар ўни  
 Јаңылга болуп кырларда артат.

Ўдō берген јайды сананып,  
 Ўркиш ағаш араайын шуулайт.  
 Ару сындарга чыга конуп,  
 Амыргы кожонын аңдар тартат.

Кырлар дезе баштары кажайып,  
 Кыш келерин сананат, сананат.  
 Қайындар јажыл јайгы тонду,  
 Кыруулу тагда калтыражып турат.

Ару ла јараш амадулар дезе  
 Амыр бербей, јўрегиме табарат.  
 Сўўген кўзим једип келдинг деп,  
 Сўўнип, сўўнил, јўрегим каткырат.

Ажын кезип салган јалаңдар  
 Алтын кўннинг алдында амырайт.  
 Чаңкыр тегериге бажыла тўртўп,  
 Јажыл мōжим омок шуулайт...

## КАНДЫКТАРЛУ ЈАЛАҢЛА

Баштапкы ла катап сеге туштайла,  
Бажым айланып, унчукпай тургам.  
Кызыл өрттий кандыкту жалаңла  
Кылчайып сеге көрбөй баргам.  
Күүктинг өткүн үнин тыгдап,  
Будымнын сабарларыла чечектер үскем.  
Јүрегим неге де сыстап, мылырап,  
Јүрүмнинг кайкалду јанын билгем.  
Сен дезе омок кожондоп,  
Озолоп, озолоп куучындап турган.  
Шылтагы јоктон араай каткырып,  
Шылырада базып браатканг.  
Мен сеге ол тужунда  
Бир де учурлу сөс айтпагам.  
Јаңыс ла ырымды айдып болбой,  
Јанынла унчукпай базып брааткам.  
Бу чечектерлү элбек жалаң  
Учы јоктый меге билдирген.  
Јүрүм шак ла мындый туру деп,  
Јүрегим көксимде сүүнип изиген.  
Је чечектү жалаң божоп,  
Деремнеге бис једип келгенис.

Эзендешпей де эки башка  
Эмеш кемзинип, жүгүрип ийгенис.  
Оноң жолдорыс там ла ыражып,  
Ондошпой бойысты ундыжып салганые.  
Кажыбыс ла бойынын жолыла  
Кайра көрбөй, ичкери барганыс.  
Каа-жаада бис тушташсабыс,  
Кандыкту жаланды эске алынадыс.  
Жаркынду күндерди жажытта артырып,  
Жаш балдардый сүүнип турадыс.

## КАРА ТАЛАЙ ЖАНЫНДА САНАА

Эзен бе, талай, талай!  
Эрке үннннди ырысту тындайдым.  
Чагкыр үстүнннен көзимди албай,  
Чактар өткүре кожонды угадым.

Сениг жанында улу кожончы  
Сергелең турган өйди эзейдим.  
Агарып ыраган керептинг кийинннен  
Амадап көргөн көстөрүн көрөдим.

Оскө жаратка, жайым жаратка  
Өкпөөрип кожончы жүткүгөн эмей.  
Ол талайдый улу да болзо,  
Жайымы жок жүргөн эмей.

Талай, талай, омок талай!  
Ол керегинде куучындап берзең.  
Толкуларын база ла экчелип андангай.  
Ол өйдө чилеп күүлезен.

Сениг толкуга мен бажырып,  
Үйелү кожонгынды үргүлебей угарым.

Поэттин баскан жолыла базып,  
База сеге быйаным айдарым.

Толкуны ээчий толкуны айдап,  
Токтодынып болбой, жартка табардыг.  
Токтомжы жок жүрүмнинг учурын  
Тоолоп, тоолоп, учына чыкпайдыг.

Сени жакалай Пушкин баскан,  
Сеге жалбышту сөстөрүн айткан.  
Көк чаңкырда көс жетпеске  
Көрүп, кожончы нени де сананган.

Эмди мен мында турум.  
Эзен бе, талай, талай!  
Сенин жайым жарадында турум,  
Өскө жаратка барбазым, талай.

Сени көргөмдө, поэттин кебери  
Менин көзиме көрүнип келет.  
Анданып келген ак толкулар  
Алдына онын эңчейип үшкүрөт.

Поэт десе каскак жаратта  
Ойгор, улу, жагыска турат.  
Эзен болзын, талай, дейле,  
Эригип, эригип, ыраакты аяктайт...

Кожончы, коожончы, колыгды берзең,  
Ойлөр ортобыста буудак бедн.  
Таныш эмес үйе де дезең,  
Талантыңа бажырган јнит эдн.

Кайкалду өйдинг келерин билип,  
Қарагуй өткүре јарыкты көргөн.  
Канду кыңжылар шығыртын угуп,  
Кайран јайымның келерин сескең.

Қачан бирде камык калыктар  
Қарындаш болорын кереестеп айтқанг.  
Каандар отурған канду ширеелерди  
Қалыктар антарзын деп, сен кычырғанг

Кожончы, коожончы, колыгды берзең,  
Чактар биске буудак бедн.  
Јүрегимде сен коожондор өскүргенг,  
Јүрүминг сенинг үзүлбеген эдн!

О, талай, унчукпа, талай,  
Толкунды јобожыдып, араай күүлезең.  
Амаду ошкош агарған керепле  
Апарба коожончыны, сақы, талай!

*г. Одесса, 1963 ј.*

## ОРОЙ ТУНДЕ

Эмди нени де билбезинг,  
Эрке кызым, уйукта.  
Уур жүрүмди көрбөзүңг,  
Уйукта амыр, уйукта.  
Ончо туралар отторы  
Орой тунде ол өчти.  
Караңууй тун оморды  
Кара тоныла бүркеди.  
Эбире тымык, жагыс ла  
Эрке тыныжын угулат.  
Энен десе үстүңге  
Эңчейип сени жылулайт.  
Чаазынның араай шылырты,  
Перонын үзүк кыжырты  
Жылу тымыкта угулат.  
Оноң ойто ло шык калат.  
Улгерди ээчий үлгерлер  
Устүгүжип келгилейт.  
Кезикте сөстөр табылбай,  
Керчежип мени кинчектейт.  
Койчы кыстын кожоңы  
Коолоп тургандый билдирет.



Арка туулар, јалаңдар  
Алдымда јаткандый көрүнөт.  
Эмезе күмүш чечектер  
Эзинге араай элбегдейт.  
Чанкыр тегери үстүмде  
Чанкырайып элбирейт,  
Амыры јок санаалар  
Аданныг уйкузын апарды.  
Тымык түнде сананып,  
Узак, узак отурды.

## СЫНДАР

Ак жарыкта бу жүреримде,  
Ару тайгалар сынын сүүйдим.  
Кертеш туулардыг белине чыгала,  
Кең өзөктөр ичин көрөдим.

Ат үстүнен Алтайды ајыктап,  
Арай ла болзо, ыйлабай турадым.  
Алдымда јаткан адалык јеримди  
Акту жүректен кучактай аладым...

Ол түкү таскылдыг учында  
Койын кабырган койчы жүрү.  
Агаштардыг ары јанынаң  
Айылдыг ыжы чоргып туру.

Э-эй! Ичкери нөкөрим,  
Адымды мен анаар маңтаттым.  
Эдимнен қанат өзө бергендий,  
Эне алтайымла учуп браадым.

Эгирде јалбышту оттыг јанында  
Эрке санаалар жүрегиме эбелет.

Койчынын куучынын тыгдап уккамда,  
Кой кабырган күндерим эзелет.

Азыйда чылап, ачык түндүктөн  
Айлаткыштын түби көрүнөт.  
«Айакта чайды ичсегер» — деп,  
Алтай келин араай үндөнөт.

Койчы уул топшуурын алала,  
Коолодо согуп, сананып отурат.  
Калың мөштөргө кылдар жыгырты  
Кандый да эрке алыс томулат.

Бийик жерде таң эрте адып,  
Бийик жерде күн эрте чыгат.  
Таныш койчы койлорун айдап,  
Таскылды кеерий кожонду барат.

Эзен бе, эрке күним, дейле,  
Эрјинемди ээртеп, мендеп атандым.  
Жайым ла ырысту јеримди ајыктап,  
Јаш баладый, сүүнип каткырдым.

1961 j.

## ЖҮРЕК

*Софья Николаевна  
Шабуровага*

Доктор кижининг жүрегин тындаза,  
Жаңыс ла онын типилдежин угар,  
Же онын түбинде кандый амадулар,  
Кандый санаалар—канайып аайлаар?

Жүрек оору ба, айса кадык па,  
Кезикте доктор жастырбай да айдар.  
Жүзүн эмдерди бичип береле,  
Ол жүрек барын ундып та салар.

Мен доктор эмес те болзом,  
Жүректиг согулганын тындайдым.  
Ол жүрек неге согулганын,  
Онын илбилүү үнин угадым.

Эзин соксо, жыгырай беретен  
Эткир кылдый жүрек бар.  
Канайып та токылдатса, ачылбас  
Калын эжиктий жүрек бар.

Je улуска јакшызын јетирген  
Јалакай јўрек бар, билерим,  
Јаантайын ла улуска јарыкты  
экелген.

Јалбышту јўрек бар, билерим.

Көп балдарга јылузын јетирген  
Көрнөөлү јўрек — слердин јўрегеер.  
Јаш үйенин ырызына иштеген,  
Јаан учурлу слердин јўрүмеер.

Кажы ла үренчиктин јўрегинде  
Слердин јўрегеер база согулат,  
Кажы ла үренчиктин санаазында  
Слердин санагар база айдылат.

Бу үлгерди бичип отура,  
Бу јўрүмди сананып тура,  
Эзендик болзын јўрек дейдим!  
Улу јўректү улус дейдим!

## ЭМИКТЕР

Оног бери көп жылдар өтти,  
Je мен эмдиге ле нени де сакыйдым.  
Оостон чыгып барган сөсти  
Ойто канайып та буруп болбойдым.  
Телефон шыгырабай, унчукпай туру.  
Шыгырт эдерин чочып тыгдайдым.  
Мунг верстелер ыраакта сенин  
Телефонго тынган тыныжынды  
угадым.

Je качан да айткан коркушту  
сөзимнен  
Телефоннынг эмиктери күйүп калган.  
Жангыс ла сенин өөркөгөн үнниг  
Санаамда јажына артып калган.  
Сен эмди кайда, мен билбезим,  
Je сананзам, сен анда ла турун.  
Эмиги јок телефоннынг јанында  
Эмдиге ле нени де сакып турун.  
Эмди кару сөстөр айдар эдим,  
Je эмик күйүп, үзүлип калган.  
— Јаманым ташта, нөкөрим, — деп,  
Жангыс ла санаамда айдарым арткан.

## ЈАСКЫ САЛКЫН

Јаскы салкын, омок салкын,  
Јаркынду кўнниң алдында ойнойдын.  
Теректер бўрлерин шылырада сыймап,  
Тенеерип, араай каткырып турадын.

Јаскы салкын, кутус салкын,  
Јаныма келип не айландын?  
Јайым салкын, омок салкын,  
Кандый да саң башка кўўлейдинг.

Јаш тужым болгон болзо,  
Јана туруп калбас эдим.  
Қайда ла болзо, сенле јарыжып,  
Қаткырып, ойноп јўрер эдим.

Сеге јолуксам, омок салкын,  
Уулчак тужым санаама кирет.  
Кунутарын, ачынарын билбес  
Кутус кўндерим јарт эзелет.

Қайра кўрбўй мен јўгўргемде,  
Канадым чылап, сыылап туратанг.

Эски чамчамның эдегин силкип,  
Элес эдип барып јадатаң.

Эмди де мен, эрке салкынак,  
Элес эдип јүгүрер эдим.  
Јаңыс ла ишке мендеп браадым,  
Јаңыс ла јаантайын мендеп јүредим.

Јүрегим мениң ол ло бойы,  
Јиит бойы, кайран салкыным.  
Ундышпай јүрели бой-бойысты,  
Сендий омок болойын, салкыным.



Көстөрүң сениң көк төлкүдөй,  
Көгөрип күйгөн көк жылдыстай.  
Санаамнан көөркий не чыкпайды?  
Салымым жолында не турады?

Качан да колыстан бек тудужып,  
Кайыр жолго баскан эдибис.  
Эмди жылдыстай жаркынын кайда?  
Канат берген кожоңуң кайда?

Мыылдууш тошту көзүңк жанында  
Мыны ончозун эске алындым.  
Тонуп калган мөңгү айдыг  
Сүттий жарыгын араай туттым.

Бу жарыкта сениң кеберинг,  
Сениң эрке ле эриккен көстөрүң.  
Жолдор, жолдор, туманду жолдор,  
Эки башка ырашкан жолдор...

## ЫРАП БАРГАН КӨӨРКИИНИҢ

Унчукпай неге отурың:  
Уур санаалар басты ба?  
Ак тайгалар ажыра  
Амадуунг учуп барды ба?  
Көстөрүң сениң тумантып,  
Көс жетпести не ширтейт?  
Көрбөгөн ыраак талалар  
Көөркий сени не имдейт?  
Күн тийгенде, кырларга  
Күнүң ле сайын баратан,  
Койлорыңды кабырып,  
Кожондоп сен жүрөтөн.  
Кечедең бери кунуктың,  
Кем бурулу болотон,  
Коо жараш кожонды  
Кобыда кем чөйөтөн?  
Ыраак жердең келген уул  
Ырызың алып барды ба?  
Көрбөгөн жерлер керегинде  
Көбрөм куучын айтты ба?  
Эмезе жүрек кырына  
Эрке сөстөр тийди бе?

Иженген јажытту санаалар  
Илбизин чилеп, келди бе?  
Карарып чөйилген јолдорло  
Карузыган кижиг барды ба?  
Кайра көрүп, кожомло  
Кату эрмек айтты ба?  
Сени эбире чечектер  
Сергелег омок јайканат.  
Кагыл мөштөр карузып,  
Кайлап тургандый шуулажат.  
Јүрүмнинг јолы — элбек јол,  
Јүрегинди кыйнаба.  
Ак чечектий ару бол,  
Ачуурканып сананба!  
Кожонгыды ойто чөй,  
Кобы-јикке торгулзын.  
Ол кожомнынг шыгырты  
Оны ойто бурултсын.

## НӨКӨРИМ

Нөкөрүм, санаага кирет пе, нөкөрүм,  
Уур да болзо, ырысту жылдарыс?  
Ондойдо үренип турарыста,  
Интернатта нак јатканыс.  
Мен нени де ундыбадым, нөкөр,  
Көзимди јумзам ла, ончозы көрүнөт.  
Ундылбас энгирлер, нөкөр,  
Улай ла санаама кирет.  
Капшык лампанын кыскылтым

јарыгы

Карагуйда элбендеп туратан.  
Камык балдар оны эбире  
Каймыгыжып јуулатан.  
Куу чырайлу Губин карындаштар  
Куузы чыкканча керижип туратан.  
Куладыдаг келген Чорбонг дезе  
Кургак талкан јип отуратан.  
Өлөтиден келген уулдын  
Өкпөринкейн коркушту эди.  
Сабырт ла этсе, сабадып турар,  
Саг башка кылыкту эди.  
Бис экү орой түнде

Бир санаалу јадатан эдис,  
Узак тўнде уйуктап болбой,  
Улу тынып туратан эдис,  
Кандый да јарты јок санаалар  
Кайдаар да бисти учуртып баратан.  
Тонуп калган кўзнўк ўткўре  
Тожон айдын јарыгы карайтан.  
Коштойыста турган орыннағ  
Қолында талканду Чорбонг келетен.  
Қарангуйда бистинг колыска  
Қайран талканнағ уруп беретен...

\* \* \*

Ол уулчактардын бирўзи сени  
Озо баштап таныбай калдым.  
Јаңыс ла каткылу кўзингди кўрўлў,  
Јаш тужысты эске алындым,  
Эмди сен эр эмтиринг,  
Электеп ойноорго, эби јок эмтир.  
Қанча јылдар ўдўп, бисти  
Қайкамчылу эдип салтыр.  
Бис сўўмјини бадырып болбой,  
Бир кезек унчыгышпай турганыс.  
Оноғ бек кучактай алыжып,  
Одын кескен ўйлўрди санандыс.  
Јаш тужыста уур ўйлўрдў  
Јана баспай ичкери барганыс.

Бүгүн ончозын, ончозын сананып,  
Буурзак ууларды эске алындыс.  
Салымыс жакшы, ырысту болгонына  
Совет жагыска быйаныс айттыс.  
Жүрүмнннг жолына бисти чыгарган  
Кару үредүчилеристи эске алындыс.  
Бистинг уулар ончо талага  
Бирден, экиден тарап калды.  
Кемибис ыраак чакпынду талайла  
Керепти баштап жорукка апарды.  
Кемибис кейде октон түргөн  
Кейди кезип, шунгуп туру.  
Кемибис телескопты жылдыска уулап,  
Кенг айлаткышты шингден отуры.  
Кемибис койчы, аңчы, малчы,  
Кеен жеристинг мактулу уулары.  
Кайран төрөлiske ченелтелү  
жылдардын  
Кату салымду омок балдары.

## Э Н И Р Ч О Л М О Н

Эгир чолмонго учуп барзагар,  
Эзенисти айдыгар, эрлү улустар.  
Чактардын түбиненг бистинг үнисти  
Чагкыр тегериле учуп тындагар.  
Жарыкты тўрген жорукту керебеер  
Жалтыркай жылдыска жалтанбай једер.  
Келер ойдинг ырысту уулдары,  
Кемеерге андый ырыс келижер?  
Бис космостынг эжигин ачып,  
Слердинг баратан јолоорды јартадыс.  
Јер энени эбире учуп,  
Айдын арыгы јанын кўрдибис.  
Биске де космический карангуй таныш  
Јылдыстардын јўрўмин шингдейдис.  
Ыраактан кўрзўбис, јерибис јараш,  
Онын бини, кеберин билерис.  
Кижилик кабайын—эне јеристи  
Кийик жылдыстарга толыбаар, улустар  
Кандый да ыраак жоруктал барзагар,  
Кайран јериске ойто бурылгар.  
Эгир чолмоннынг кўгўлтирим јаркыны  
Эрке де болзо, соок немедий.  
Је онын јажытту јаражы  
Бисти кычырып, имдеп тургандый.

## САЛЫМЫС БАШКАЗЫН...

Сақыбай, көөркий, сен кайткан?!  
Салымыс башказын билген бе?  
Ыраакта жүрген бойымнан  
Ырыс болбос деп сескен бе?  
Уйкузы жок түндерди  
Узаткан эдинг, канайдар?  
Айланып келеткен айларды  
Араайлаткан эдинг, канайдар?  
Келетен мениң жолымда  
Кечүни бузуп сен кайткан?  
Ажып келетен ажуумда  
Лзыштың туманын не салган?  
Кей жүректү кижидеп,  
Керчежил, байла, сананган.  
Күүни жок болор деп,  
Күнүркеп, байла, ачынган.  
Эмезе эски ылтармыш  
Эжигинге сениң оролгон.  
Андый-мындый неме деп,  
Оспоктоп мени коптогон.  
Эмезе эрке көстөргө  
Эңчикпей сен жууктаган.



Ырызым анда болор деп,  
Ыраакта мени ундыган.  
Ончозын билер аргам жок,  
Оройтып калган ол турум.  
Узун жолдор учында  
Ундылып калган ол турум.  
Жолдор, жолдор жотконду,  
Жолугышпай да барарын.  
Жылдар, жылдар жылбыртту,  
Жылыйып та каларын.  
Калганчы катап туштаарга,  
Кару көөркий не келдин?  
Карлу жолдо жагыскан  
Карыгып калган не жүрдин?  
Эрмек айтпай жанымда  
Эңчейип калган не турдын?  
Кара көзинг жашталып,  
Карузып ойто не көрдинг...

## ЈОДРА

Оног бери канча јастар өткөн,  
Не болгон, санаама кирбейт.  
Јаңыс ла јодра чечегиниг јанында  
Бажым айланып, не де эзелет.  
Кайда да јүректің јажытту түбинде  
Карузыган эрке санаалар эзелет.  
Өйинде айтпаган кайран сөзиме  
Өөркөп кунугар күүним келет.  
Ак чечектү јодралар дезе  
Андыжып тургандый араай јайканат.  
Кажы ла тураның көзнөги јанында  
Каранга омор мени кычырат.  
Өткөн, өскөн, ундылган күндер  
Ойто ло мениң санаама кирет.  
Кайра ойто келбезис дежиң,  
Каткырып омор мени электейт.  
Ол тушта омок, јиит болгом,  
Ондый күндердинг келбезин билбегем.  
Јодраның чечегинне лаптап көрбөгөм,  
Јоголып калатанын мен сеспегем.  
Қара көстү кемзинчек кыска  
Қару сөзимди мен айтпагам.

Таг атканча јодра алдында  
Таныш кӱӱркийле мен турбагам.  
Айдын тӱнде аркага барып,  
Араай кожондоп, мен баспагам.  
Онын кунуккан кӱстӱрине ајарып,  
Сананган санаазын сурал укпагам.  
Ырызым мениг ыраакта, ыраакта,  
Ылтам келбестий меге билдирген,  
Узун јолдын учында тургандый,  
Улай ла мени кычырып, имдеген.  
Ӗктӱм јӱрегим Ӗскӱ јерлерге,  
Ӗскӱ кӱӱркийге энчикпей мендеген.  
Јарты јок јажытту кожондый,  
Јанымнаг ырабай, мени истеген.  
Эмди ончозын сананып кӱрӱлӱ,  
Эбрилбес кӱндер ӱткӱнни билдим.  
Јолукпаган кӱӱркийди меге  
Јодра јыды эзеткенин сестим.  
Оног бери канча јастар ӱткӱн,  
Не болгоны санаама кирбейт.  
Јагыс ла јодра чечеги јыдынаг  
Јаш ӱйимниг кӱндери эзелет...

## ЫРААК ТАЛАЛАР

Јаштан ала јаантайын ла јаантайын  
Јажытту ыраак јерлер кычырган.  
Ак тайгалар ары јанында  
Адалар билбес јаландар јайылган.  
Койлоп јүреле, кырдыг бажынаг  
Кожондоп эбире ајыктап туратам.  
Араай учкан ак булуттарды  
Алып барзагар деп адыркап сурайтам.  
Көс јетпеске шунуп барарга,  
Көөрөм санаалар амыр бербейтен.  
Энем билбес јерлерге барарга,  
Эриккен јүрегим эрелип јүретен.  
Өскө јерлерде нени сакыгам?  
Өкпөөрип жагыскаи нени санангам?  
Оны эмдиге јартап болбойдым,  
Ондый олјодон айрылып болбойдым.  
Баштап ла мени төрөл јуртымнан  
Бајачы өбөгөн Јолого апарган.  
Чанакка јеккен чабыдар адыбыс  
Чарбандап араай јелип брааткан.  
Јоло меге ол тужунда  
Јорыкка ыраак јердий билдирген.



Je кандый ла јерге баргамда,  
Јерим, ойто ло сеге мендейдим.  
Канча талага мен јүреле,  
Сендий јараш јерди көрбөдим.  
Сенен канча ла кирези ыразам,  
Анча ла кирези сени санайтам.  
Јолдорды өдүп ыраак та барзам,  
Эбирип јанарга энчикпей туратам...  
Јаштан ала јаантайын ла јаантайын!  
Јажытту ыраак талалар кычырган.  
Ақ тайгалар ары јанында  
Адалар билбес јаландар јайылган.  
Оног ло бери ол санаалар  
Олјолоп мени кабыра тутты.  
Јаш тужумдагы јаркынду амадулар  
Јажына јанымнан ырабай артты!

Сеге сүре ле салкындар — најылар,  
Сергелег шуулашкан мөштөр —  
најылар,

Түлтүйишкен туманду тайгалар,  
Түнгзүйүшкен унчукпас кайалар.  
Уүрлү малды күзедип жүрзег,  
Устүнде жагыс чанкыр тегерн.  
Ак тайгаларды араай жарыткан  
Азып жүрген айдыг жемтиги.  
Алдыңда дезе, арказы жымжак  
Арырын билбес аргымак адыг.  
Эки кулагын элип-селип,  
Эрке бышкырган эрjene адыг.  
Кажы ла мөш кару айылындый,  
Карузып сени бойына кычырат.  
«Күбүр төзиме күн чыкканча  
Амырап ал» — деп, араай шуулажат.  
Оуда оттыг кызыл жалбыжы,  
Ойноп тургандый, омок элбегдейт.  
Караңуй тегериде мөңүн жылдыстар  
Карап, сениг көзинге көргүлейт.  
Аскышка аскан алгый казанда

Аннын амтанду эди кайнайт.  
Жабыста аккан чакпынду Маргылу  
Жаңыскан нени де улаарып  
куучындайт.

Кыскачак сынду, чатпак бойынды  
Кыстар алдында аҗарбай туратан.  
Олордын кожоңы, омок каткызы  
Одуда отурзаң, санааңнаң  
чыкпайтан.

Сен тайганың, салкынның уулындый.  
Жерлик кырларга учурта беретен.  
Канатту адынның јалы јайылып,  
Кайыр кырларда мантадып јүретен.  
Качан сеге карузып јүргенин,  
Кару сөзин чике айдарда,  
Канча айларга оорыган јүрегин  
Кайкалду ырыска күйүп турарда,  
Куйун-салкындый өзөккө учурткан,  
Кунукпас кожонды чөйө сыылаткан.  
Оноң ло бери јанар күниңди  
Озолодо чотоп, сакып турадын.  
Түнде узаак уйуктап болбой,  
Тенери түбин ширтеп јададын.  
Уурлү малынды күзедип конорыңда,  
Устүнде јаныс чаңкыр тенери.  
Ак тайгаларды араай жарыткан  
Азып јүрген айдын јемтиги...



## ШУУРГАН

Көбүк карды салкын көдүрүп,  
Куйун куйундалып, айланып турат.  
Ак кардан бүткен аттар  
Ак жалаңла казалап браадат.  
Олор төңдөрди, кырлаңдарды ажыра  
Эчий-деечий баргылап жадат.  
Оноң жаңыс жерге жуулыжып,  
Айланыжып турала, жоголгылап калат.  
Шуурган шуурат, шуурган шуурат,  
Карды көзнөккө шылырада чачат.  
Жылу класста отурган балдарга  
Изү жерлерди үредүчи жартайт.  
Онын указказы көк талайла,  
Кызыган кумақта чөлдөрлө жылат.  
Жайы-кыжы бүр саргарбас  
Жажыл агашту алтайга барат.  
Кара көстү каткак уулчакты  
Кайкалду жерлер бойына кычырат,  
Жарты жок ыраак талалар  
Жанына жууктап келгендий билдирет.  
Көзнөктинг ары жанында десе  
Көкүген куйун сыктап айланат.

Агаш айылдардыг каазаларын  
учуртып,  
Туралар бӯркӯзин кодорорго  
чырмайат.

Телекей үстүн ак шуурган  
Текши бӯркеп салгандый билдирет.  
Қочкор айдыг коронду соогы  
Кожондоп, каткырып мында  
бийелейт.

Алтайдыг кырларының агас тонын  
Аңтара тартарга салкын ченежет.  
Қыранг јерлердинг кырткы карын  
Қырмай тартып, өрө мергедейт.



## БАЖАЛЫКТАР

### *Ленин кўнди кўдўрет*

Ленин кўнди кўдўрет . . . . .	7
Гримау . . . . .	9
Валя . . . . .	11
Коммунизм деген сўс . . . . .	13
Лениннинг музейинде . . . . .	15
Туу кўксинде тумандар . . . . .	18
Жўрегим . . . . .	20
Шофер . . . . .	22
Эски плацта санаа . . . . .	24
Жол . . . . .	26
Санаа . . . . .	28
Айыл . . . . .	30
Уйкузы жок тўндерди . . . . .	32
Тўрўл городым . . . . .	34
Гуркиннинг журуктарын кўрўп тура . . . . .	36
Малчы уулдыг санаазы . . . . .	39
Чўлдўрдинг, кырлардыг уулдары . . . . .	41
Энем . . . . .	43
Герман Титов . . . . .	45
Сурузы жок . . . . .	47
Жер планетабыс . . . . .	51
Оттор оцпўйт . . . . .	53

Ленин үни . . . . .	56
Ургүлжиге ундылбас . . . . .	58
Аркытта . . . . .	63
Африка тартыжуда . . . . .	68
Чындап та . . . . .	—
Лумумбаныг уулдарына . . . . .	71
Очинг ал, Африка! . . . . .	73
Коммунисттинг энези . . . . .	75
Мен анда . . . . .	79
Көгөлтирим жылдыстар . . . . .	81

### *Л и р и к а*

Ырызым . . . . .	85
Ыраакта нөкөрим . . . . .	87
Кадын . . . . .	90
Чөлдинг чечеги . . . . .	92
Ойто ло күс једни келди . . . . .	94
Кандыктарлу јалагдар . . . . .	95
Кара талай јанында санаа . . . . .	97
Орой тўнде . . . . .	100
Сындар . . . . .	102
Јүрек . . . . .	104
Эмиктер . . . . .	106
Јаскы салкын . . . . .	107
Көстөринг сениг көк толкудый . . . . .	109
Ырап барган көөркийинг . . . . .	110
Нөкөрим . . . . .	112
Энгир чолмон . . . . .	115
Салымыс башказын . . . . .	116
Јодра . . . . .	118
Ыраак талалар . . . . .	120
Малчы уул . . . . .	123
Шуурган . . . . .	125

*Адаров Аржин Оинчинович*

*КҮНГЕ ЧУУК ЈЕР*

---

Стихи на алтайском языке

Редактор *Э. М. Палкин*

Художественный редактор *И. И. Митрофанов*

Технический редактор *М. И. Тихонков*

Корректоры:

*А. Я. Ередеев и М. Г. Каланакова*

Сдано в набор 26/IX 1963 г. Подписано  
в печать 4/XII 1963 г. Бумага 60 × 92 <sup>1</sup>/<sub>32</sub>.  
Печ. л. 4,06. Уч.-изд. л. 3,63. Тираж 1000 экз.  
АН 11001. Заказ № 3077. Цена 18 коп.

---

Горно-Алтайское книжное издательство,  
г. Горно-Алтайск, пр. Коммунистический, 44.  
Типография № 15,  
г. Горно-Алтайск, пр. Коммунистический, 25.

2-40) (18)



